

AZTERKETAK | 51

2024ko OTSAILA

ZORRA, MENDERATZEKO TRESNA

ELA
EUSKAL SINDIKATUA

MANU ROBLES-ARANGIZ
FUNDAZIOA

MANU ROBLES-ARANGIZ
FUNDAZIOA

Azterketak 51
Azterketa Bulegoa
@mrafundazioa
www.mrafundazioa.eus
Bilbo, 2024ko otsaila

— Zorra, menderatzeko tresna —

**“Nazio bat konkistatzeko eta esklabo bihurtzeko bi modu daude:
bata ezpatarekin da; bestea, zorrarekin”**

AURKIBIDEA

1. Sarrera.....	5
2. Aurrekariak: zor-sistema hegoalde globalean.....	6
3. 2008ko krisi ekonomikoa.....	9
3.1. Kriaren aurreko testuingurua.....	9
3.2. 2007-2008ko finantza-krisia eta Atzeraldi Handia.....	10
4. Zor subiranoaren krisia Europan (2008-2019).....	11
4.1. Zorraren zifrak.....	11
4.2. Zergatik handitu zen zor publikoa?.....	12
4.3. Arau fiskalak.....	13
4.4. Lan-errentak kapital-errentetara aldatzea.....	14
4.5. Erreformatik eta pribatizazioak.....	16
4.6. Finantza-burbuila berria: bankuek berriro irabazi dute.....	16
5. Zorraren krisi global berria (2020-2023).....	17
5.1. Zorraren igoera handia maila globalean.....	17
5.2. EHI etetea eta zerga suspertzeko programa berria (PEPP).....	19
5.3. Europako funtsak.....	21
5.4. Inflazioa eta interes-tasen igoera.....	21
6. Europako gobernantza ekonomikoaren esparru berria.....	23
6.1. Europako Batzordearen proposamena.....	23
6.2. Ecofinen akordioa.....	24
6.3. Estatuari eta HEHri eragitea.....	24
7. Kapitalismo finantzarioa hego globalean.....	25
8. Erronka globalak.....	27
9. Ondorioak eta proposamenak.....	28

1. SARRERA

Zorra hasiera-hasieratik erreinuak, inperioak eta herrialdeak menderatzeko tresna gisa erabili izan da. Antzinatean, zordunek era batera edo bestera jasan dituzte zorpetzearen ondorioak, gerra, konkista eta espoliazio moduan. Erdi Aroan, zorra funtsezko elementua izan zen, eta kapitala metatzeko jatorrizko moduetako bat. XIX. mendean ere paper garrantzitsua izan zuen herrialde periferikoak menderatzeko herri kolonizatuen espoliazioaren bidez, eta, beraz, ezinbestekoa izan zen potentzia kapitalista nagusien politika inperialistan.

Zorrek jokatu duen papera urrunetik dator, baina indarrean jarraitzen du mende honetan ere. 2010eko zor subiranoaren krisia eta austeritate-politikek ekarritako zerga-arauak dira horren erakusle. Zor-sistemak¹, jatorrian, periferia globaleko herrialdeei egiten die erreferentzia, baina sistema horrek ekonomikoki garatuen dauden herrialdeei ere eragin die. Europa hegoaldeko herrialdeen artean, besteak beste, Estatuak diziplinatzeko eta gobernantza neoliberalak finkatzeko baliatu izan da.

Gaur egun, zorrak garrantzi berezia du. Gogora dezagun pandemiak osasun sistema kolokan jarri zuela eta baliabide ekonomikorik eza agerian geratu zela. Zorpetzea izan zen gobernuak krisiaren ondorio negatiboak murrizteko hartu zuten aukera, baina, era berean, administrazio publikoen pasiboek nabarmen egin zuten gora. Egia da zor publikoa fokutik kanpo egon zela denbora horretan, baina covid-19aren krisia amaitu eta Europar Batasuneko arau fiskalen etete-aldia amaitutzat eman ondoren, berriro jarri da jomugan.

Garrantzitsua da adieraztea azken hiru urteetako hazkunde iraunkorra eta diru bilketaren igoera gorabehera (neurri handi batean inflazio handiaren ondorioz), zor-maila covid-19aren aurreko mailaren oso gainetik dagoela. Hori dimentsio anitzeko krisi-ingurune batean gertatzen ari da (ekonomikoa, klimatikoa eta geopolitikoa), batere lausengarriak ez diren hazkunde-aurreikuspenekin eta gizarte-premiak handitzen ari direlarik. Beraz, kontu publikoak koadratzea buruhauste bat bihurtuko da administrazio publikoentzat.

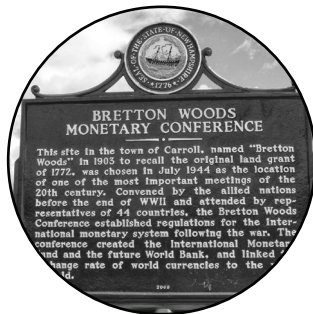
Txosten hau hainbat ikuspegitik aztertuko dugu. Batetik, ikuspegi global batetik, hego globaleko zor-sistemaren helburuen eta emaitzen salaketa egingo dugu, eta, bestetik, Europa-Estatuko esparrutik eta eurogunearen eta Europar Batasunaren barruan egoteak ekarri duena analizatu. Ikuspegi horiek irakurtzeaz eta aztertzeaz gain, egungo egoera zehatzaren datuetan oinarritutako azterketa kritiko eta zorrotza egitea ere du helburu.

Txostenaren helburua zorra eztabaidaren erdigunean jartzea da, izan ere, bigarren maila batean utzi baita, baina zalantzarik gabe, ezkerreko diskurtso politikoaren elementu nagusietako bat izan beharko luke. Hortaz, txosten honek zorraren inguruan eraikitako makineriaren hausnarketarako eta ulermenerako hur-bilketa izan nahi du. Horregatik, XX. mendearen bigarren erdian kokatu eta gaur egunera arte eramango gaituen begirada bat behar da nahitaez. 2008ko krisia eta krisialdiaren osteko hamarkada aztertu ondoren, nazioarteko zorraren krisi berria eta Europako gobernantzaren esparru berria aztertuko dira, zeinak zalantzarik gabe kontinente osoko langileengan ondorioak izango dituen. Azkenik, zenbait irtenbide proposatzen ditugu, egungo egoeraren paradigma aldatzeko beharrezkoak direnak.

¹ 'Zor-sistema' terminoa Eric Toussantek aipatu zuen "Zor-sistema: zor subiranoen historia eta haien gaitzespena" liburuan. Bertan adierazten denez, "kapitalismoaren historian zehar, Estatu inperialistek zorra erabili dute herrialdeak menderatzeko".

2. AURREKARIAK: ZOR-SISTEMA HEGOALDE GLOBALEAN

Zor-sistemaren sorrera XIX. mendearen hasieran kokatzen da. Ordutik eta XX. mendearen hasierara arte, zentroko estatuek periferiako herrialdeak menderatu zituzten, beren boterea zuzenean erabiliz. Depresio Handiarekin, zor-sistema krisian sartu zen, eta herrialde asko ordainketa-etenduran; Bigarren Mundu Gerrak arazoa hedatu eta areagotu egin zuen. Egoera horren aurrean, AEBk erakunde multilateral bat behar zuen ordainketak betetzeko eta bere boterea maila globalean mantentzen jarraitzeko. Horregatik, Europa berreraikitzeko premisarekin, Bretton Woodsen konferentzia egin zen 1944an. Akordio horietan sortu ziren Munduko Bankua eta Nazioarteko Diru Funtsa.

1944

Gaur egungo zor-sistemaren bihotzean bi finantza-erakunde aldean niza horiek daude (MB eta NDF), eta beren sorreratik zorra mekanismo gisa erabiltzen dute, hartzekodunen eta enpresa pribatuen aldeko politikak sustatzeko, herrien ongizatearen kaltetan. Zehazki, erabakiak hartzeko egitura instituzionalaren ezaugarri nagusia bidegabekeria da, herrialde industrializatuenei, finantza-enpresei eta ordezkatzan dituzten multinazionaleri neurritz kanpo mesede egiten diena.

1960

Finantza-erakunde horiek, aipatutakoaz gain, erronka bati erantzuteko sortu ziren: periferiaren zati gero eta handiago baten gaineko kontrolaren galera. 1940tik 1960ra bitartean, Europako antzinako potentzia kolonialen independentzia deklarazioak bata bestearen atzetik zetozen; sobietar blokea nagusitu zen Ekialdeko Europan; Txinako eta Kubako iraultzek arrakasta izan zuten, eta periferiako erregimen kapitalistek abian jarritako politika "populistik" eman ziren. Laburbilduz, ordenarik gabeko mugimendu eta erakunde berriak garatu ziren mundu osoan, potentzia kapitalista handien dominazioa arrisku handian eroriz, bloke sobietarrekin izandako «Gerra Hotza»ren testuinguruan.

60ko hamarkadatik aurrera ekonomikoki gutxiago garatutako herrialdeei (Kongo, Indonesia, Brasil, etab.) eta Ekialdeko Europako herrialdeei emandako mailegu masiboek kontrola berreskuratzeko mekanismo indartsu baten lubrifikatzaile papera izan zuten. «Ondo esleitutako» mailegu horien helburua zen herrialde horiek nolabaiteko izaera protekzionista zuten politikak bertan behera uztea eta periferiako ekonomiek lotura sendoagoa ezartzea munduko ekonomiarekin, non zentroa zen nagusi. Halaber, zentroko ekonomien hornidura lehengaietan eta erregaietan bermatzea zen helburua, periferiako herrialdeak pixkanaka elkarren arteko lehia jarriz eta eredu esportatzailea indartzera bultzatuz. Helburua esportatutako produktuen prezioak jaistea zen, eta, ondorioz, Iparraldeko ekoizpen-kostuak murriztea, errentagarritasuna handitzeko. Kapital- eta merkantzia-soberakina kokatzeko, Iparraldeko eragile horiek interes-tasa oso baxuko kredituak eman zituzten. Horrela, Hirugarren Munduko herrialdeen eta Ekialdeko herrialdeen zor publikoa hamabi aldiz handitu zen 1968 eta 1980 artean. Azkenik, zor publikoa izugarri handitzearen eraginez ordainketa-krisia gertatu zen 1982an.

1982an Latinoamerikan eman zen krisia izan zen interes-tasen igoera izugarriaren eta periferiako herrialdeek mundu mailako merkatura esportatutako produktuen prezioen jaitsieraren ondorio konbinatua. Beraz, alde batetik, egun batetik bestera askoz gehiago itzuli behar zen, eta, bestetik, diru-sarrera fiskalak nabarmen murrizten ziren. Bi gauza horiek ekonomia itotzea ekarri zuten, eta, ondorioz, gobernuek gizarte-gastuak eta inbertsio publikoak murrizten hasi ziren, beren kontuak orekatzeko.

Egoera horren aurrean, zentroko merkataritza-bankuek berehala errefusatu zuten mailegu berriak ematea, eta emandakoak itzultzeko eskatu zuten. Aldiz, NDFk eta herrialde kapitalista industrializatu nagusiek mailegu berriak eman zituzten, bankuen maileguak berreskuratzeko eta hauen porrotak eragozteko. Horrela gertatu zen «elur-bola efektua» ospetsua, aurrekoak itzultzeko mailegu berriak hartzean zetzana.

1982

1989

AEBk egoera aprobeztatu zuen 1989an “Washingtongo Adostasuna” lortzeko. Bere tesiaren arabera, krisiaren arrazoia (batez ere Latinoamerikan) protekzionismoa eta Estatuaren gehiegizko esku-hartzea izan ziren, baita gobernuek defizit publikoa kontrolatzeko zuten ezintasuna ere. Irakurketa horren aurrean, norabidea aldatu behar zen, eta honako neurri hauek hartu ziren, leku guztietan aplikatu beharreko erre-zeta gisa:

WASHINGTONEKO KONTSENTSOA

Nazioarteko Diru Funtsak, Munduko Bankuak lagunduta eta Washingtingo Adostasunak markatutako ildoan oinarrituta, egiturazko doikuntza-planak ezarri zituen hego globalean. Zor publikoaren ordainketa, herrialdeen aberastasunaren zati bat ponpatzeko mekanismo indartsu bat izan zen, langile-klaseak eta ekoizle txikiak sortua, klase kapitalistaren mesedetan. Politika horiek, eskola monetaristak agindutakoak, AEBren atzeko patioa izan ziren Latinoamerikan, non kapitalak lanaren aurkako eraso ikaragarria egin zuen, ondoren mundu mailan aplikatuko zena.

Egiturazko doikuntza horrek bi neurri mota handi hartzen zituen:

Lehenengoak makroekonomia egonkortzeko neurriak izan ziren, zeinak NDFren baldintzetan sartu ohi diren. Talka-neurriak dira (orokorrean monetaren debaluazioa eta herrialde horren barne interes-tasen igoera). Debaluazioen helburua da herrialde horien esportazioak lehiakorragoak egitea (tokiko monetak beste monetekin alderatuta izan duen beherakadaren ondorioz), zorra ordaintzeko behar diren dibisen sarrerak handitzeko.

Bigarrenak egiturazko erreformak ziren (pribatizazioak, erreforma fiskala, lan-erreformak, etab.).

Doikuntza horiek hiru helburu zituzten:

01 ▶ Hartutako zorra itzuliko zela bermatzea.

02 ▶ Egiturazko erreformak ezartzea, ekonomia liberalizatzeko, nazioarteko merkatuetara irekitzeko eta Estatuaren presentzia murrizteko.

03 ▶ Zorpetutako herrialdeei pixkanaka finantza-merkatuen bidez mailegu pribatuak eskuratzeko aukera ematea, baina zorpetuta egoteari utzi gabe.

Dirua itzultzeko bidea aukeratzean, Nazioarteko Diru Funtsaren presio handiaren pean, zorpetutako herrialdeek iparraldeko finantza-kapitalera transferitu zuten Marshall plan batzuen baliokidea. Egiturazko doikuntza-politikek subiranotasun nazionalaren funtsezko elementuak pixkanaka alde batera uztea ekarri zuten, eta horrek hegoaldeko herrialdeek herrialde industrializatuenekiko eta haien multinazionalakiko zuten mendekotasuna areagotzea ekarri zuen. Aipatzekoa da egiturazko doikuntza-politikak ezarri zituen herrialde batek ere ezin izan ziola eutsi modu egonkorrean hazkunde-tasa altuari. Ondorioz, desberdintasun sozialak alde guztietatik handitu ziren; ez zen salbuespenik egon herrialde «doituen» artean.

Laburbilduz, Estatuak langile-klasetik eta «pobreengandik» gehiago hartu zuen «aberatsei», kapitalari, emateko; hots, birbanaketa-politika justu baten alderantzizkoa izan beharko zena, hau izan beharko litza-tekeelarik botere publikoen kezka nagusia.

3. 2008KO KRISI EKONOMIKOA

Ipar globalean, eta zehazki mendebaldeko Europan, zorraren arazoa berriro agertu zen 2008ko finantza-krisia lehertu ondoren. Urte batzuk lehenagoko finantza-krisiak eta ezarritako politika neoliberalek eragin-go zuten gerora zor subiranoaren krisia.

3.1. Krisiaren aurreko testuingurua

Hamarkada batzuk atzera egin behar da krisiaren aurreko testuingurua eta mendebaldeko kapitalismoaren fasea ezagutzeko. Ipar globala, Bigarren Mundu Gerra amaitu ondoren, kapitalismoaren urrezko aroan zegoen. Garai horretan, keynesiar politikak nagusitu ziren, eta Estatuak paper aktiboa zuen ekonomia hainbat esparrutan. Hazkunde ekonomikoko eta enplegu osoko garaia izan zen iparraldeko herrialdeetan, eta bake soziala zen nagusi, oro har.

70eko hamarkada iristean, gauzak erabat aldatu ziren. 1973an petrolioaren krisia gertatu zen, eta hamarkada horretan zorpetzea asko handitu zen. Gobernuak gerraosteko «hogeita hamar loriatsuen» amaierari erantzuten saiatu ziren, makineria ekonomikoa berrindartzeko politika keynesiarren bidez. Hala ere, honek ez zuen funtzionatu, eta krisi ekonomikoak keynesianismoaren krisia ekarri zuen. Gogora dezagun keynesianismoaren tesien arabera inflazioak eta langabeziak kontrako harremana dutela². Bada, krisi horren ondorioetako bat 'estanflazioa'³ deiturikoa izan zen, eta hori gutxi balitz, langabezia hamarkada batzuk lehenago ikusten ez ziren mailetara heldu zen. Beraz, teoria keynestarra nolabait baliogabetuta geratu zen, eta hori gai garrantzitsua izango zen, ondoren ikusiko ditugun beste politika batzuk aplikatu ahal izateko ataria izango zelako.

Irabazi-tasa⁴

Garrantzitsua da aipatzea errentagarritasunak ekoizpen kapitalistan duen papera, Marxen arabera, ekonomia kapitalistetan inbertsioa eta hazkundera bultzatzen dituen aldagaia baita. Petrolioaren krisiak bere arrazoi eta ondorioak izan zituen, baina oinarrian enpresen errentagarritasun-tasaren beherakada zegoen. Irabazi-tasak hazkundera izan zuen 1945 urtearen ondoren, eta, gero, egonkor mantendu zen 60ko hamarkadaren erdialdera arte. Hala ere, 70eko hamarkadatik aurrera txikitzen hasi zen, eta kapitalarentzako arazo sistemiko bihurtu zen.

Deskribatutako agertokiaren aurrean, kapitalak errentagarritasuna handitzeko beste fase bat behar zuen. Azkenik, 1979 eta 1981 artean aldaketa historiko bat hasi zen, Margaret Thatcher Erresuma Batuan eta Ronald Reagan Estatu Batuetan boterera iritsi zirenean. Bi agintariek eskala handian aplikatu zituzten klase kapitalistak amesten zituen eskola monetaristaren politikak, eta, azkenean, Ongizate Estua desegin zuten. Klase herritarren aurkako eraso zuzena suposatzen zuten politikak izan ziren. Esan bezala, helburua enpresen irabazi-tasa handitzea zen, hainbat bideren bidez:

Hasteko, Estatu Batuetako gobernuak interes-tasak asko handitu zituen inflazioa eta dolarraren irteera masiboa geldiarazteko. Alde bakarrek gehikuntza horren ondorioz, herrialde askok jarraituta, zorpetutako botere publikoek diru-kopuru handiak transferitu behar izan zituzten finantza-erakunde pribatuei eta zor-tituluak zituzten beste batzuei.

Gainera, erreforma antisindikalak egin ziren, zuzenean joaz langileen eskubideak. Horrela, langile-klaseari gero eta gainbalio handiagoa kentzen zitzaion, eta ondorioz soldatapeko klasea pobretu egin zen.

² Phillipsen kurba.

³ Inflazio handiarekin batera atzeraldia gertatzen den aldia.

⁴ Lortutako gainbalioaren eta produkzio-ziklo batean inbertitutako kapitalaren arteko erlazioa.

Era berean, pribatizazio-, desarautze- eta liberalizazio-politikak ezarri ziren, lehen Estatuaren esku zeuden merkatu-nitxo berriak ustiatu ahal izateko.

Bestalde, zergak eta gastu publikoa murrizteak enpresei kostuak merkatzea ahalbidetu zien, eta, horrela, enpresen irabaziak handitu ziren. Urte batzuk lehenago gobernuek zergak erruz erabili zituzten zor publikoa ordaintzeko, baina 1980-1990 urteetatik aurrera atzera eginez joan ziren. Kapitaleko errentei dagozkien atxikipenetatik zetorren zerga-bilketaren zatiak behera egiten zuen, alde batetik, langile-klaseari zegozkion atxikipenetatik zetorren diru-bilketa handitzen zen bitartean, eta, bestetik, kontsumo masiboaren gaineko bilketa, balio erantsiaren gaineko zerga (BEZ) orokortu eta gehituz.

Azkenik, gai garrantzitsuenetako bat, eta aipatu dugunaren ondorio hein batean, ekonomiaren finantzarizazioa izan zen. Ekonomia finantza-sektorearen mende geratu zen, eta kreditua izan zen ekonomiaren eragile nagusia. Horrenbestez, bankuak eta hain araututa ez dauden beste finantza-erakunde batzuk, hala nola itzaleko banka deiturikoak, garrantzi handia hartu zuten sistemaren baitan.

3.2. 2007-2008ko finantza-krisia eta Atzeraldi Handia

Krisi ekonomikoaren ondoren etorri zen zor subiranoaren krisia, eta krisi hartan izan zuen jatorria. Beraz, ezinbestekoa da Atzeraldi Handiaren arrazoiak aztertzea, esan bezala horrek eragin baitzuen gerora zor publikoaren krisia.

Sistema kolokan zegoen 2007an subprime hipoteken krisiagatik, baina azkenean 2008ko irailean porrot egin zuen Lehman Brothers bankuak, Estatu Batuetako erakunde garrantzitsuenetako batek. Gertaera horrek eman zion hasiera Atzeraldi Handiari; ondoren, krisia planeta osora hedatu zen, eta hamarkada bat baino gehiagotan zehar ondorio suntsiztaile ekonomiko eta sozialak izan zituen.

2008ko krisiak, krisi guztiek bezala, bere ezaugarriak izan zituen, eta, oraingo honetan, zorraren krisiaren eragile nagusia higiezin sektorea izan zela esan dezakegu. Esan bezala, aurreko aldia neoliberalismo ekonomikoaren eta ekonomiaren finantzarizazioaren garaia izan zen. Horrek errentagarritasun-tasa igotzea ahalbidetu zuen, baina benetan gorakada handia izan zuena sektore ez-produktiboa izan zen, hau da, finantzen eta higiezin sektorea. Izan ere, finantza-aktiboetan eta jabetzetan espekulatzek etekin handiagoak ekartzen zituen kapital produktiboan inbertitzeak baino, eta horrek kapital fiktizioa⁵ izugarri hedatzea eragin zuen. Horrek finantza-espekulaziora eraman zuen, eta,aldi berean, sektore pribatuan kreditu-metaketa masiboa eragin zuen.

Gogora dezagun mota guztietako erregulazioak ezabatu zirela, merkataritza-bankaren eta inbertsio-bankaren arteko hesiak barne. Era berean, bankuak izugarri zorpetu ziren. Ondorioz, finantza-sistema modernoak kreditua hedatu zuen irabazi handiagoak lortzeko, bankuak dirua mailegatzen hasi baitziren maileguak eta hipotekak emateak ekar zezakeen arriskua kontuan hartu gabe. Azkenean, dena behera etorri zen eta burbuila lehertu egin zen inbertitzaileak konturatu zirenean aktiboek ez zutela balio haiengatik ordaintzen ari zirena.

⁵ Inbertsio espekulatioa, tituluekin identifikatzen dena (akzioak, bonuak, etab.).

4. ZOR SUBIRANOAREN KRISIA EUROPAN (2008-2019)

Finantza-krisiaren ondorioz, zor publikoa iparraldeko herrialde batzuen kezka nagusietako bat bihurtu zen. Europan, Troikak soilik lau herrialde erreskatatu zituen (Grezia, Portugal, Irlanda eta Zipre), baina Espainiako Estatuko herrialdeetako eta Erdialdeko eta Ekialdeko Europako herrialdeetako biztanleek ere jasan zituzten 1980ko hamarkadaz geroztik hegoalde globaleko herrialdeetan ezarri ziren politiken ondorio suntsitzaileak.

4.1. Zorraren zifrak

2008tik aurrera, zor publikoak hazkunde esponontziala izan zuen. Zorraren igoera gehiegizkoa izan zen; izan ere, gobernuen pasiboak gora egin zuen euroguneko ia herrialde guztietan, nahiz eta eragina desberdina izan.

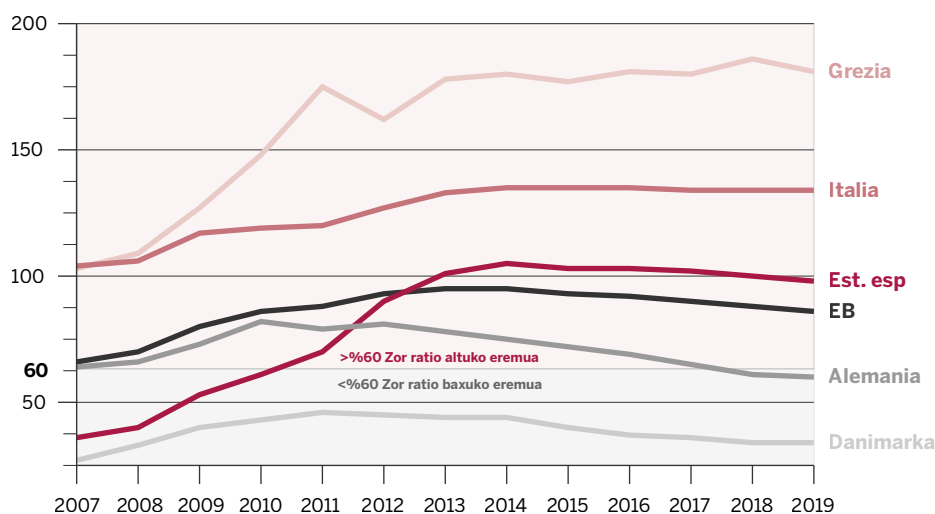
Europa

Eurogunean zorra/BPG ratioa %65,8koa zen 2007an, krisia hasi aurretik. 2008tik aurrera izan zen zorraren igoera nabarmena, eta 2014. urtean iritsi zen maila gorenera, %95,4ra. Datozen urteetan eta 2019ra arte, euroguneko zor publikoa murrizten joan zen, %85,9ra iritsi arte, EBk ezartzen duen %60tik urrun oraindik, herrialde bat oso zorpetuta dagoen ala ez zehazteko.

Esan bezala, Europako hegoaldeko herrialdeetan zorra izugarri hazi zen. Estatu espainiarrean hazkunde hori euroguneko batez bestekoa baino askoz handiagoa izan zen, %35,8tik ratioa hirukoiztera igaro baitzen zazpi urtetan (2014an zorra BPGren %105era iritsi zen). 2014tik 2019ra zazpi puntu baino ez zen jaitsi zorra (%98,2). Greziak eta Italiak ere zorra hazten ikusi zuten. Herrialde heleniarra oso zorpetuta zegoen Atzeraldi Handiaren aurretik ere, baina krisiak arazoa are gehiago okertu zuen. Zor publikoa %103,1etik %186,4ra igo zen erreskatearen eta austeritate-politiken ondorioz. Italiako zorra, berriz, %103,9tik %134,1era igo zen.

Iparraldeko herrialdeetan zorra hegoaldeko herrialdeetan baino gutxiago handitu zen. Alemanian 16 puntu bakarrik egin zuen gora, eta 2019rako %60tik behera zegoen. Danimarkan ere gora egin zuen, baina 2019an ia krisiaren aurreko egoera berean aurkitzen zen.

1. grafikoa. Zorraren bilakaera eurogunean (2007-2019)

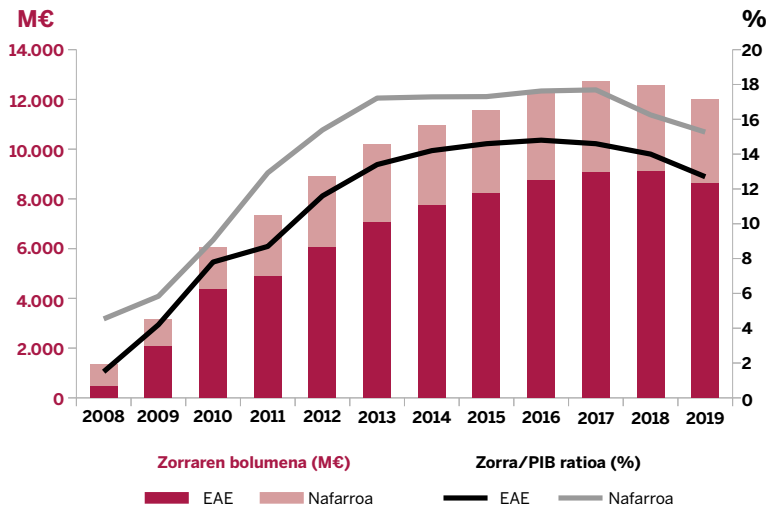
Iturria: ELAren Azterketa Bulegoak egina, Eurostaten datuetatik abiatuta

Hego Euskal Herria

Hego Euskal Herrian ere zor publikoak nabarmen egin zuen gora. 2008. urtean, EAEko Administrazio Orokorraren pasiboa 492 milioi eurokoa zen, BPGren %1,5. Krisiarekin, zorra handituz joan zen urtez urte, 2018an termino nominaletan goia jo zuen arte (9.134 milioi euro). Termino erlatiboetan, maximoa 2016an izan zen, BPGren %14,8ra iritsi baitzen. Hortik aurrera, beherakada txiki bat izan zen, eta ehunekoa %12,7ra jaitsi zen 2019an (8.645 milioi)

Nafarroako zor biziak EAEkoaren antzeko bilakaera izan zuen. 2008an ehunekoa BPGren %4,5era igo zen (868 milioi) eta etengabe gehitzen joan zen 2013ra arte. Hurrengo urteetan ratioa %18tik gertu mantendu zen, 2019an BPGaren %15,3ra jaitsi arte. Termino nominaletan, maximoa 2016an izan zen, zorra 3.461 milioi eurokoa izan baitzen.

2. grafikoa. Zorraren bilakaera EAEn eta Nafarroan (2008-2019)

Fuente: ELAren Azterketa Bulegoak egina, Eusko Jaurlaritzza eta Nafarroako Gobernutik abiatuta

4.2. Zergatik handitu zen zor publikoa?

Europako agintarien eta prentsa nagusiaren baieztapenen arabera, Estatua izan zen gehiegizko zorpetzearen eragilea, bere gizarte-gastuak behar bezala kontrolatu ez zituelako. Hala ere, aipatu behar da Europako zor publikoaren hazkundea gainzorpetze pribatuaren ondorengoa izan zela (enpresena, bankuena eta familiaena).

Zorpetze pribatuaren eta publikoaren arteko lotura-maila handiak eragin zuen gainzorpetze hori gobernuen pasiboetan amaitzea. Baina beste kontu batzuk ere izan ziren, jarraian aipatuko ditugunak, zor subiranoaren krisia eragin zutenak:

Diru-bilketaren beherakada

Krisiaren etorrerarekin eta gainzorpetze pribatuaren ondorioz izandako erorketarekin, diru-sarrera fiskalek behera egin zuten, eta horrek zor publikoaren igoera handia eragin zuen. Zerga-bilketa lehendik ere ez zen nahikoa diru-sarrera handiei, kapitalaren errentei, fortunari eta enpresa handien irabaziei dagokienez. Diru-bilketaren bilakaera horretan lagundu zuten zerga-presioa murriztu zuten eta aberastasun handienei eta enpresa pribatu handiei mesede egin zieten erreformak, gizartearen kontura egin zirenak.

Banku-erreskateak

Banku-erreskateek, bai Troikakoek, bai Espainiako Estatuak bankuei egindakoek, zorra izugarri handitu zuten. Troikaren erreskateez hitz egiten denean, gobernuari ematen zaizkion kredituez ari gara, interesekin itzuli behar zirenak. Ekuazio honetan Alemaniak eta iparraldeko herrialdeek irabazten dute eta Europako hegoaldea eskulan merkearen gune bihurtzen da Iparraldeko inbertsiorako. Gainera, kreditu horiek, lehen adierazi den bezala, gobernuak neurri jakin batzuk aplikatzeko duen konpromisoaren truke ematen dira ("baldintzazkotasuna" deritzona, normalean bankuei dirua ematea eta aurrekontuak edo gizarte- eta lan-eskubideak murrizteko era guztietako erreformak). Gobernuak jasotzen duten abantaila bakarra da kreditu horietan aplikatutako interes-tasak merkatukoak baino txikiagoak direla.

Banku-erreskateen eta 2008 eta 2017 artean hartutako neurri desberdinen kostua, Europako Kontuen Auzitegiaren arabera 6 bilioi eurotik gorakoa izan zen Europar Batasunean. Estatu espainiarrean bankuei emandako laguntza guztietatik, banku-erreskaterako ekarpenaren zati handi bat berreskurazintzat jotzen da. Kontuen Auzitegiak adierazi du baliabide publikoen batura 71.833 milioikoa dela (2022ko urtarrilean). Puntu honetan, SAREBen zorra ere aipatu behar da; zor hori Espainiako Estatuak nazionalizatu zuen, eta 35.000 milioi eurokoa da.

Bankuentzat eta Europar Batasunarentzat diseinatutako finantza-arkitektura

Ezin dugu ahaztu Europar Batasunak oso paper garrantzitsua jokatu duela EBko estatu kideei eredu neoliberalaren inposatzeko, eta zorraren krisiaren erantzulea ere bada. EB kapitalaren aldeko neurriak aplikatzeko engranajea izan da, eta esan dezakegu finantza-arkitektura dela zorra modu horretan handitzearen beste eragileetako bat.

ELAk askotan adierazi izan du EBko finantza-arkitektura kapitalerako diseinatu zela, politika honek finantza-merkatuetako defizit publikoaren finantzaketa lehenesten baitu. 1992ko Maastrichteko Itunaz geroztik (Lisboako Tratatuaren 123. artikulua berretsia), herri-administrazioek ezin zieten mailegurik eskatu beren banku zentralari edo Europako Banku Zentralari. Estatuak, beraz, finantza-sozietate pribatuek (batez ere banku pribatu handiek) emandako finantzaketaren mende daude erabat.

2010etik aurrera, EBren diru-politika zorra injektatzean oinarrituko litzateke (jarraian ikusiko dugun bezala), eta arkitektura horrek gainkostu finantzario handia ezartzen die finantza publikoei.

4.3. Arau fiskalak

Zorraren hazkundearen aurrean, aurrekontu-politika gastuaren euspenean zentratu zen. Esan bezala, behar baino gehiago gastatu zen narratiba nagusitu zen, eta horregatik jarri zen arreta gastu sozialean. Botere ekonomiko eta politikoaren helburua defizit publikoa murriztea zen, zorraren ordainketa bermatzeko. Horregatik, doikuntza- edo austeritate-politikak aplikatu ziren, krisiaren kalteak izan ziren biztanleek ordaindu beharreko prezioa kontuan hartu gabe. Hartzekodunek zorraren itzulketa eta doikuntzak eskatu zituzten, edozein gizarte-premiaren gaineratik ordainketa horren lehentasuna ziurtatzea ahalbidetuko zutenak, era horretan herritarren oinarritzko eskubideei eraso eginez.

Horretarako, Europar Batasunak arau fiskalak ezarri zituen. Horrela, estatu kideen aurrekontu-politika EBren erregelamenduaren baldintzapean egongo litzateke, bertan honako neurri hauek aurreikusten ziren: batetik, defizit publikorako gehieneko erreferentzia-balioa (BPGren %3) eta, bestetik, zor publikoarena (BPGren %60). Beraz, zorra berriz erabiltzen zen herrialdeak menderatzeko tresna gisa, oraingoan EBn.

Estatu bakoitzeko gastu publikoa Europako Batzordeak ezarritako hiru baldintza betetzera baldintzatuta zegoen. Sabaia urtero zehaztuko zen, honako zenbateko haueetatik txikienaren bidez:

- 01 Zor publikoaren gehieneko maila (BPGren %60).
- 02 Defizit publikoaren gehieneko maila (BPGren gaineko %3).
- 03 Gastu-araua (aurrekontuaren gehieneko hazkundea), gastu publikoa urtero ekonomiaren epe ertainerako BPGren hazkundearen erreferentzia-tasaren gaintik haztea eragozten duena.

Europar Batasunak ezarritako zerga-arau horiek Espainiako Konstituzioaren 135. artikulua premiazko aldaketaren bidez sartu ziren gure lurraldean 2011 urtean. Zapaterok eta Rajoyk abuztuan adostu zuten aldaketa hori, eta aurrekontu-egonkortasunaren kontzeptua sartu zuten, Egonkortasun eta Hazkunderako Ituna (EHI) sartzeko bidea emango zuena. Arau horiek gogo onez hartu zituzten Nafarroako Gobernuak, Eusko Jaurlaritzak eta Foru Aldundiek, eta urtez urte adostu zituzten Espainiako gobernuarekin, gastu soziala mugatuz; aldi berean zor publikoa ordaintzeari eman zitzaion lehentasun osoa.

Aplikaturako neurriek arazoa okertu besterik ez zuten egin. Alde batetik, hegoaldeko herrialdeen edo PIGSen⁶ mendetasuna eragin zuen herrialde zorrotzekiko⁷, eta horrek sekulako haustura eragin zuen. Bestalde, batez ere Europako hegoaldeko herrialdeetan, finantza publikoak hondatu zituen, austeritatearen ondorioz sektore publikoak gastuak murriztu zituen, zerga-bilketa jaitsi egin zen eta zor publikoa izugarri handitu zen.

Halaber, jarduera ekonomikoak behera egin zuen, eta langabeziak gora. Zorraren metaketak, bankuena ez ezik, finantzaz besteko sektore kapitalistarena ere, ekonomia kapitalistek azkar suspertzeko zuten gaitasuna geldiarazi zuen. Krisi osteko urteen ezaugarri nagusia hazkunde ahula izan zen. Michael Roberts ekonomialari marxistak “depresio luzea” terminoa erabiltzen du aldi hori deskribatzeko, non “ekonomiak, enpleguak eta inbertsioak aurreko ekoizpen-indizearen oso azpitik eta epe luzeko batez bestekoaren azpitik dauden”.

4.4. Lan-errentak kapital-errentetara aldatzea

Zorraren hazkundeak, era berean, estatu kideek egindako ordainketa ekonomikoak handitzea ekarri zuen, amortizazioak (aurretik mailegatutako kapitala itzultzea) eta interesak ordaintzeko zenbatekoa handitzearen ondorioz.

Ildo horretan, garrantzitsua da zorrak duen zeregina aipatzea kapitalaren metaketari dagokionez. Gobernuen zorpetzeak gainkostua dakar administrazio publikoentzat. Kontua ez da pasiboa itzultzea bakarrik, interesak ordaintzea ere bada. Gogora dezagun diru-sarrera gehienak lan-errentetatik datozela. Beraz, zati bat interesak ordaintzeko erabiltzen bada, lan-errenta kapitalari birbanatzeko politika aplikatu behar da; izan ere, kapital-errentak (funtsak, etab.) dira gobernuaren bonuak erosten dituztenak.

Ondorioz, esan dezakegu zorpetzeak klase dominanteak irabazteko balio izan duela, hartzekodunen errentagarritasuna bermatuz. Hori guztia langile-klaseari errentak erauztearen eta gehiengo sozialen baldintzak okertzearen kontura.

⁶ Ingelesezko akronimo gutxiesgarria, Europako hegoaldeko lau herrialdeetako taldeari buruzkoa, Portugalak, Italiak, Greziak eta Espainiak osatua.

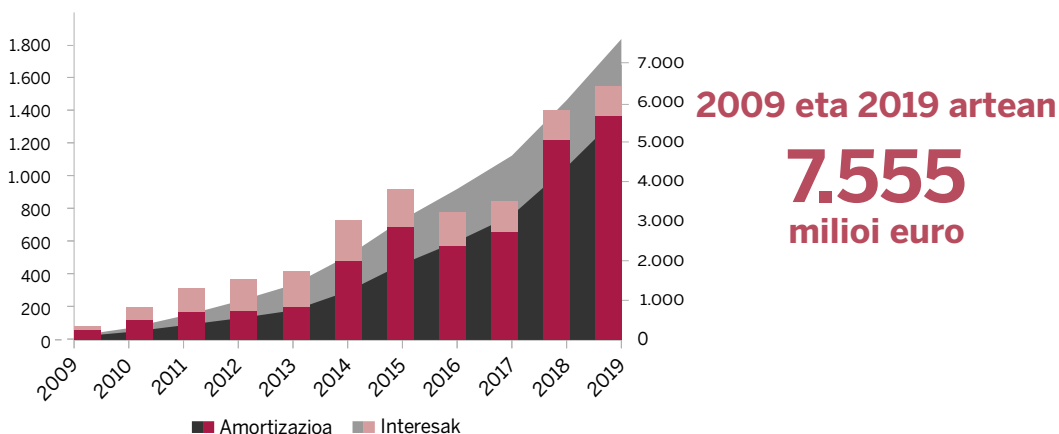
⁷ Herbehereek, Austriak, Suediak eta Danimarkak osatzen dituzte.

Jarraian, zorraren ordainketak EAEn eta Nafarroan izan zuen bilakaera ikusiko dugu:

EAE

Zorra ordaintzeko zenbatekoa nabarmen handitu zen 2009tik 2019ra. 2009an zorra ordaintzera bideratutako 83,6 milioi euroak hemezortzi aldiz biderkatu ziren, 2019an maximora iritsi arte, 1.540 milioi euro izan baitziren kutxa publikoentzat. Hamaika ekitaldi horietan, zorra ordaintzeko 7.555 milioi euro bideratu ziren guztira, 5.696 amortizazioetan eta 1.859 milioi interesetan.

3. grafikoa. Zorraren ordainketaren bilakaera EAEn (2009-2019). Ezkerreko ardatza urtekoa eta eskuineko ardatza metatua

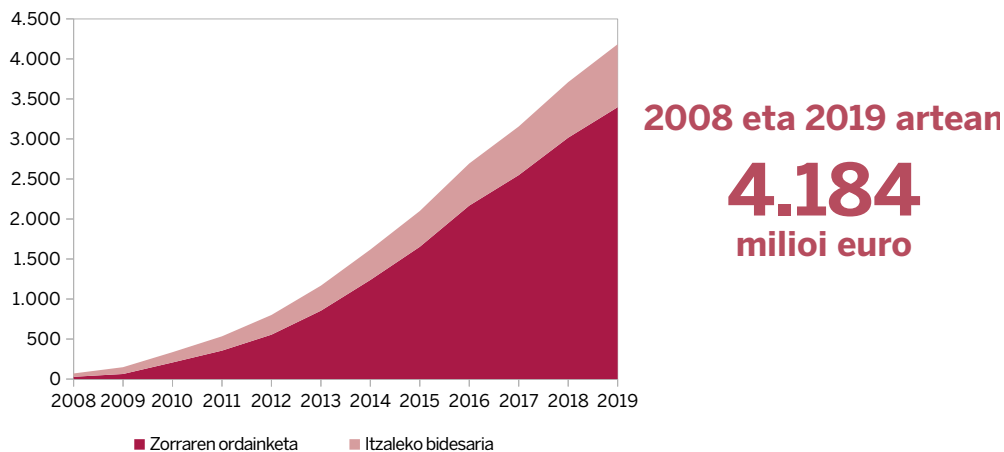

Iturria: ELAren Azterketa Bulegoak egina, Eusko Jaurlaritzaren datuetatik abiatuta

Nafarroa

2008an, zorrean eta itzaleko bidesarrietan 70 milioi euro ordaindu ziren, hau da, Nafarroako Gobernuaren aurrekontu osoaren %1,74. Urte horretatik aurrera, partida hori urtez urte igotzen joan zen, 2016an maximora iritsi arte, orduan 594 milioi euro bideratu baitziren, hau da, aurrekontuaren %15. Azkenik, 2009 eta 2019 artean zorra ordaintzeko bideratutako guztizko zenbatekoa 4.184 milioira iritsi zen, 2019ko Nafarroako Gobernuaren aurrekontu ia osoa.

4. grafikoa. Zorraren ordainketaren bilakaera Nafarroan (2008-2019)

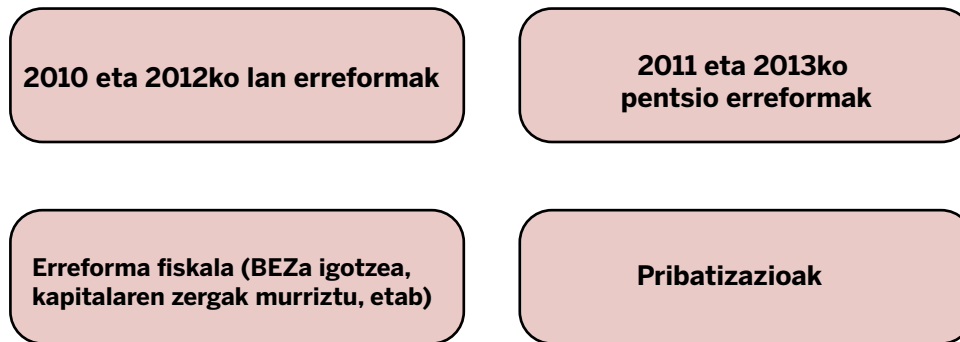
Iturria: ELAren Azterketa Bulegoak egina, Nafarroako Gobernuaren datuetatik abiatuta

4.5. Erreformak eta pribatizazioak

Laurogeiko hamarkadan bezala, 2008ko krisiak kapitalari mesede egingo zioten neurri berriak ezartzeko balio izan zuen. Helburua lehengo bera zen: enpresen errentagarritasuna handitzea; horretarako, lanaren aurkako beste erasoaldi bat egin behar zen. Europatik egindako erasoaldi horretan, hainbat erreforma ezarri ziren, eta horiek zuzenean eraso zioten langile-klaseari.

Politika neoliberal muturrekoenak aplikatu ziren: pribatizazioak, pentsio-murrizketa gogorrak, BEZaren igoerak, soldata-izozteak, hitzarmen kolektiboen balioa ezabatu zen, osasun publikoan doikuntzak egin ziren, beste neurri askoren artean. Hori guztia helburu berarekin, enpresen negozio eta mozkin gehiago bermatuko zituzten baldintzak sortzea eta bankuen eta hartzekodunen interesen alde egitea.

Aipatu behar da erreforma horiek antzekotasun handia zutela aurretik Latinoamerikan ezarritako neurriekin. Estatu espainiarrean, berau erreskatatu ez bazuten ere, erreformak ezarri ziren, erreforma horiek duela hamarkada batzuk ezarritako norabidean zihoazen:

Emitza argia izan zen, langile-klaseak ordaindu zuen krisia, eta gehiengoan pobretze orokorra gertatu zen: langabeziaren igoera, soldata errealaaren galera, pobrezia igoera, etab.

4.6. Finantza-burbuila berria: bankuek berriro irabazi dute

Eurogunean aplikatutako diru-politika hedakorra ez zetorren bat EBko herrialdeei ezarritako zerga-politika murriztailearekin. 2008ko krisiaren eta zorraren krisiaren ondorioen aurrean, Europako Banku Zentralaren moneta-politika inbertsio pribatuaren eta kontsumoaren bidez ekonomia produktiboa suspertzean zentratuta egongo zen, eta, horregatik, EBZk bi aldagai horiek bultzatu behar zituzten neurrietan jarri zuen arreta. Diru-politika hedakorra aplikatu zen, alde batetik interes-tasak murriztean zetzana. Bestetik, likidezia-injekzio masiboan, bigarren mailako merkatuan aktiboak erosiz (tituluak, bonuak), hedapen kuantitatiboa (Quantitative Easing) deiturikoa. Aipatu behar da, publikoari begirako helburua adierazi dena izan arren (inbertsioa eta kontsumoa bultzatzea), horren guztiaren atzean ezkututzen zen banku handiak eta zorpetutako enpresak salbatzea.

Moneta politikaren ezohiko tresna berri horren helburua ekonomia suspertzea zen. Politika hori APP programaren (aktiboak erosteko programa) edo Draghi planaren barruan ze goen. Programa hori areagotu egingo zen 2015etik aurrera, eta 2018ra arte iraungo zuen⁸. Baina, EBZk eskura zituen tresna guztiak martxan jarri arren, tresna horiek ez zuten izan teoriaran diseinatutako efekturik. Hala ere, erabakigarriak izan ziren bankuak salbatzeko eta hauek negozioa egiteko.

⁸ Hala ere, geroago jarriko litzateke martxan (ikus 7. grafikoa).

Adierazi dugun bezala, eskari agregatua bultzatzeko diseinatutako EBZren politikak ez ziren eraginkorrak izan. Kapitalak, ekoizpenaren esparruan inbertitu beharrean, nahiago izan zuen burtsako aktiboetan edo ondasun higiezinetan inbertitu, eremu horietako errentagarritasuna handiagoa zelako. Ondorioz, akzioen eta bonuen merkatuak, likideziaren eta zero maileguen injekzio masibo horri esker, hazkunde esponentziala izan zuen, eta, aldi berean, finantza-burbuila eragin zuen. Beraz, moneta politikaren ondorioz, kapitala eta bankuak izan ziren krisitik garaile atera zirenak.

Baina ez zen hau izan kapitalaren negozio bakarra. Itzaleko bankuek eta funtsek testuinguru sozioekonomikoa aprobetxatu zuten 'funts putre'⁹ deiturikoekin negozioa egiteko. Funts horiek zor publiko zein pribatu mota guztiekin espekulatzen dute. Estatu espainiarrean lehen aipatu dugun banku txarraren edo SAREBaren adibidea dago. Baina zor pribatuari dagokionez, beste adibide asko daude, hala nola sozietate mugatuak, Cerberus edo burtsan kotizatutako sozietateak, eta Blackstone da Espainiako Estatuko adierazlerik handiena.

Funts putreak milaka etxegabetzeren erantzuleak dira, eta, zehazki, adierazitako funts horiek sufrimendu eta miseria handia eragin dute. 2014tik, Blackstonek 146.320 etxebizitza eta 81.095 mailegu erosi ditu Espainiako Estatuan¹⁰, eta PAHren arabera, etxegabetzeen ia %12 New Yorken egoitza duen funtsak sustatu zituen.

5. ZORRAREN KRISI GLOBAL BERRIA (2020-2023)

Pandemiak zorraren arazoa larriagotu duela egia bada ere, egiaztatu ahal izan dugu arazo hori covid-19a gure bizitzetan agertu aurretik zegoela. 2020ko urte hasieran, beste adierazle ekonomiko batzuek dezelerazioa erakusten zuten. Munduko ekonomiaren BPGren hazkundeak moteltze zantzu argiak ematen zituen, neurri batean merkataritza geldotzearen ondorioz produktibitatearen geldialdiarengatik, ekoizpen errealearen atzerakadagatik, etab.

Gainera, ekoizpen-sektoreko enpresen errentagarritasun-krisia errealitate bat zen, eta baita ere zonbi enpresen¹¹ existentzia. Beraz, kapitalismoak berrantolaketa bat behar zuen, urte batzuk lehenago banku zentralek sartutako diru merkeari esker gertatu ez zena. Ondorioz, esan dezakegu pandemiak lehenago edo geroago iritsiko zen krisi ekonomikoa azkartu baino ez zuela egin..

5.1. Zorraren igoera handia maila globalean

Covid-19ak aurrekaririk gabeko eragin sanitario, ekonomiko eta soziala izan zuen. Jarduera ekonomikoaren geldialdiaren eta sortutako krisiaren ondorioz, administrazioen diru-sarrerak nabarmen jaitsi ziren 2020an. Aldi berean, gobernu gehienek gastu publikoa handitu zuten, pandemiaren ondorioz sortu ziren beharrianak asetzeko. Gastuaren gehikuntza horrek, gainera, diru-bilketaren beherakadarekin batera, zorra modu esponentzian handitzea eragin zuen.

⁹ Zor ez-legitimoak indargabetzeko Komitearen (CADTM) arabera, funts putreak sozietate pribatuak dira, eta zailtasunak dituzten Estatuaren zein norbanakoen zorra erosten dute, jatorrizko balioaren oso azpitik, eta, gero, balio horren %100eko ordainketa erreklamatzeko dute, interesak eta zigorrak gehituta. Horrela, herrialdeen zailtasun finantzarioez elikatzen dira eta batez beste inbertsioa halako hiru eta hogeita bitarteko etekinak dituzte, hau da, %300etik %2.000ra bitarteko etekinak.

¹⁰ Gabarre (2023): "Blackstone: un imperio sin fronteras", en elsaltodiario.com.

¹¹ Beren mozkinak finantza-kostuak estaltzeko gai ez diren enpresak, hau da, irabazten dutenak ez die ematen ezta beren zorren interesak estaltzeko ere.

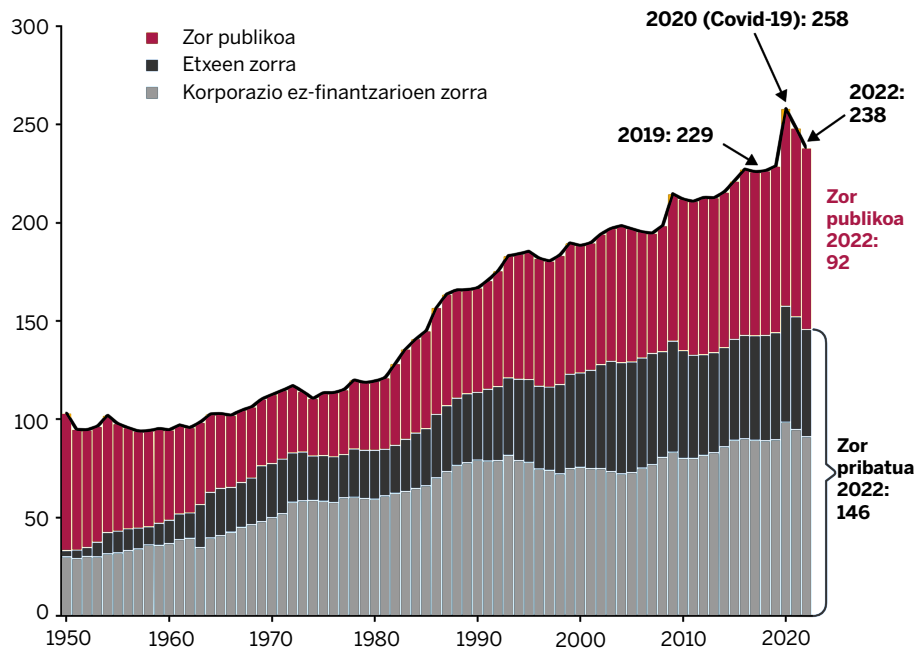
Zor globala

18 orr.

Zifrek erakusten dute zorra inoiz baino gehiago handitu zela. Izan ere, zorra Bigarren Mundu Gerraz geroztik ez bezala hazi zen. Zifrek berez hitz egiten dute. NDFren datuen arabera, zor globalak marka hautsi zuen 2020an, BPGren %229tik %258ra igo baitzen urte bakar batean. Egia da 2021ean 10 puntu jaitsi zela, %247ra arte, eta berriz ere atzera egin zuela 2022an, %238ra iritsi arte. Estatu Batuetako dolarretan, zorra 235 bilioi dolarrekoa izan zen. Hala ere, esan behar da 2022an zor/BPG ratioak pandemiaren aurreko maila baino bederatzi puntu handiagoa izaten jarraitzen zuela. Gainera, ratioaren murrizketa, hein handi batean, inflazioaren eraginez gertatu da, inflazioa abiadura handian handitzen ari baita BPG nominala.

Zorra osagaien arabera aztertuz gero, 2022an zorraren zatirik handiena pribatua zela ikus dezakegu (%146). Zor hori etxekoek unitateek eta korporazio ez-finantzarioek osatzen zuten. Zorraren gainerakoa publikoa zen (%92). Hala ere, garrantzitsua da aipatzea azken urteotan zor publikoa gehiago hazi dela zor pribatua baino.

5. grafikoa. Zorraren bilakaera munduan

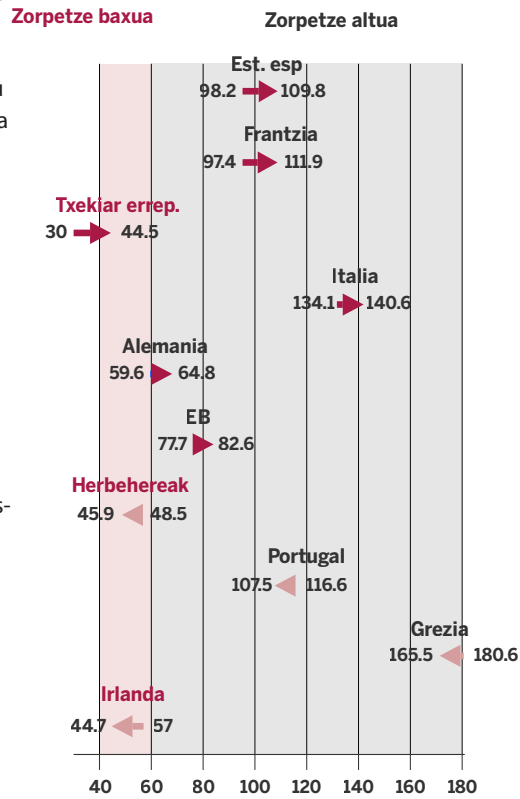
Iturria: NDF

Zorra European

Europako zor publikoaren bilakaerari erreparatu gero, ikus dezakegu pandemiaren ondorioz zorra/BPG ratioa %77,7tik %92ra igo zela 2019ko laugarren hiruhilekoaren eta 2021eko lehenengoaren artean. Hala ere, egia da, kasu honetan ere, azken bi urteetan 9,4 puntu murriztu dela, 2023ko hirugarren hiruhilekoan %82,6ra iritsi arte. Hori BPGren igoera garrantzitsuaren ondorioz gertatu da, izan ere, zorrak, termino nominaletan, gora egiten jarraitu baitu. Zorra gehien handitu duten herrialdeak Espainia, Frantzia eta Italia izan dira.

Espainiako estatuan, 2020an, zorra/BPG ratioa askoz ere gehiago hazi zen inguruko herrialdeetan baino. Lehen adierazi dugun bezala, 2019. urtea %98,2ko zorrarekin itxi zen. 2020ko ekitaldian ratioa %120,3ra igo zen, eta 2021eko martxoan jo zuen goia, %125,3ra iristean. Espainiako Bankuaren arabera, ratio hori BPGren %111,6koa izan zen 2022ko abenduan, eta jais-ten jarraitu du 2023ko abenduan %107,7ra iritsi arte. Beherantzko joera ikusten bada ere, oraindik asko falta da pandemiaren aurreko mailara iristeko, eta oraindik askoz gehiago falta da EBZren gomendioetara¹² iristeko. Gainera, zorraren ratioa BPGren hazkunderari esker bakarrik jaitsi da, zorraren zenbateko osoa markak hausten ari baita oraindik. Urte arteko terminoetan (2023ko abenduaren eta 2022ko abenduaren artean) 70.000 milioi gehitu dira.

6. grafikoa. 2019ko 4T eta 2023ko 3T arteko zor publikoaren alderaketa

Iturria: Eurostat

5.2. EHI etetea eta zerga suspertzeko programa berria (PEPP)

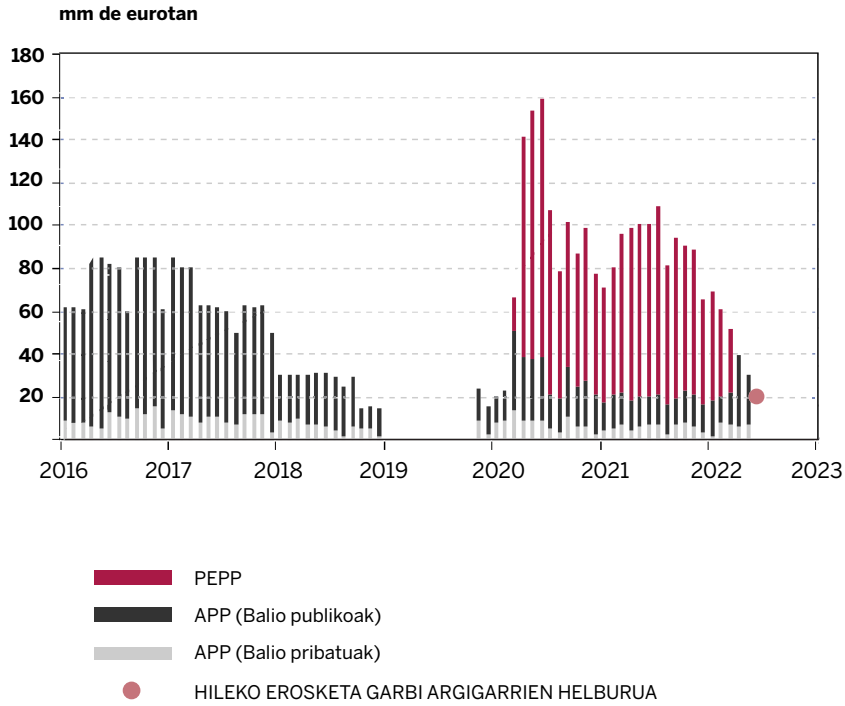
Gastuaren hazkundera eta ondorengo zorpetzea Europako erakundeek covidaren krisiaren aurrean jarrera desberdina hartu zutelako baino ezin izan zen egin. Pandemia hasi eta egun gutxira, behin-behinean eten zen Egonkortasunerako eta Hazkunderako Ituna (EHI). Hau da, zero defizitaren eta zorraren araua ez betetzeko baimena eman zitzaizen estatuei, gobernuek gastu publikoa handitzeko aukera izan zezaten. Esan behar da erabaki hori behar hutsagatik hartu zela, eta ez aldaketa ideologiko baten ondorioz.

EBZren moneta politika berriro errepikatu zen. Erakundeak interes-tasak zerora murriztu zituen, eta diru-politika erraza sustatu zuen, zerga-pizgarrien programa izugarriekin. Lehen aipatutako programari (APP) pandemiari aurre egiteko larrialdiko erosketen programa (PEPP) gehituko litzaioke. Programa horien zenbatekoak eskandalagarriak dira, hileko zor erosketak 125.000 milioi euroraino iritsi baitziren bi programen artean pandemiaren lehen hilabeteetan. 2020ko martxotik 2022ko martxora bitartean, EBZk 1.850.000 milioi euroko zorra erosi zuen PEPParekin eta beste 530.000 APParekin (7. grafikoa).

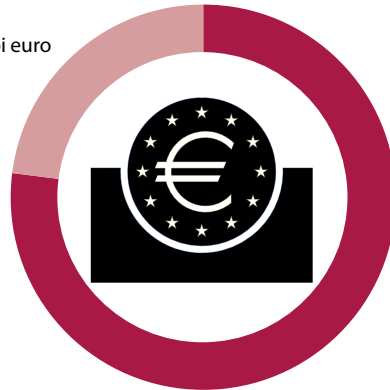
¹² BPGren %60.

7. grafikoa. PEPP, APP eta NGEU

20 orr.

APP
530.000 milioi euro

PEPP
1,85 bilioi
euro

Next Generation EU
750.000 milioi euro

EBZren aktiboen erosketa
2,38 bilioi euro

Iturria: ELAren Azterketa Bulegoak egina, EBZren datuetatik abiatuta

EBZren zorraren erosketan batik bat zor subiranoa eta zor korporatiboa eskuratu zen bigarren mailako merkatuan. Estatu kideen zor publikoa, Espainiakoaren zati handi bat barne, EBZren balantzeetan txertatu zen. Gauza bera gertatu zen enpresa-zorarekin. Likidezia-injekzioek, zero inguruko kostua finantzatzearekin batera, ahalbidetu zuten enpresa askok porrot ez egitea.

5.3. Europako funtsak

Oraingoan, Europar Batasunak, adierazitako neurriez gain, eta lehen deskribatutako testuingurua kontuan hartuta, karta bat gordetzen zuen mahukan: Europako funtsak. Ez dugu funtsak suposatzen dutenaren xehetasunik emango, beste txosten batzuetan¹³ adierazi baitugu funtsak nolakoak diren, norentzat diren eta zeintzuk diren haiek jasotzeko baldintzak. Funtsei dagokienez, "laguntza" horiek Estatuaren kontuetan duten eragina eta sortuko duten zorra baino ez dira aztertu nahi.

Next Generation programa guztira 806.900 milioi euro dira¹⁴. Pizgarri-paketearen finantzaketa zerga berrien bidez eta mutualizatutako zor publikoko bonuen jaulkipenaren zati handi baten bidez egin (egingo da, eta horrek estatu kide guztien erantzukizun partekatua dakar. Horrek aldaketa dakar 2008ko krisiarekin alderatuta, izan ere, orduan herrialdeak banaka finantzatu behar ziren, eta arrisku-prima handiagoa zutenek interes altuagoak ordaindu behar zituzten. Diru kopuru horretatik 160.000 milioi euro dagozkie Espainiako Estatuari¹⁵, eta horietatik 76.000 milioi transferentzia moduan etorriko lirateke (gehienbat MRR-tik) eta 84.000 milioi mailegu moduan. Estatu kide onuradunek maileguak itzuliko dituzte, eta dirulaguntzen itzulketak errenta nazional gordinen eta EBren baliabide propio berrietan oinarritutako ekarpenekin estaliko dira. Hori dela eta, Espainiako Estatuak 42.000 milioi euroko saldo garbia lortuko luke NGEUtik, eta ez transferentzia gisa itzuli beharko ez zituela aurreikusten ziren 76.000 milioiak.

Laburbilduz, Espainiako Estatuari 100.000 milioi euro inguru dagokio itzultzea, jasotako funtsen %70. Milioi zaparrada ez da hasieran saldu nahi izan zen bezain handia izango, eta zorra handitzea ekarriko du, Estatuaren kontuetara igaroko dena. Kontraprestazio gisa, Espainiako gobernuak pentsioen erreforma eta lan-erreforma egin behar izan ditu onartutako baldintzetan, eta, jarraian ikusiko dugunez, aurrekontu-oreka da funtsen beste baldintzetako bat.

5.4. Inflazioa eta interes-tasen igoera

Garrantzitsua da inflazioak zorrari nola eragin dion aztertzea; alde batetik, esan dugun bezala, zorra arindu egin duela esan daiteke. Hala ere, inflazioari erantzuteko aplikatutako politikek zorraren krisia larriagotu dute. Izan ere, FEDek eta EBZk interes-tasen hazkunderik azkarrena eragin dute eperik laburrenean.

Europako Banku Zentralak, diru-politika murriztailearekin, eskarian jarri du fokua, eta, horregatik, interes-tasak igotzen hasi da behin eta berriz. Hala ere, prezioen igoeraren arrazoia ez da izan (da) eskari handiagatik, baizik eta eskaintza izandako shock baten ondorioz gertatu dira (gertatzen dira), erregaien eta energiaren prezioen gorakadaren, hornidura-kateetako asalduren, ingurumen-shocken, Ukrainako gerraren eta izaera oligopolistikoko enpresa batzuen marjinen gorakadaren ondorioz (energia- eta banku-sektoreetakoak, besteak beste).

Inflazioaren arrazoiaren eta banku zentralak egindako politiken arteko deskonexio horrek helburu argia zuen: kapitalaren interesak defendatzea (batez ere bankuen sektorearenak) kapital gehiago metatzeko, us-tezko independentzia alde batera utzita, eta gehiengo sozialari kalte egitea. Ondorio horiek agerikoak dira bankuen onurak aztertzean, interes-tasen igoeraren ondorioz, eta interes-tasak igotzeak langile-klasearen bizi-baldintzetan dituen ondorioak aztertzean. Eta nabarmenagoa da EBZko ordezkariak, baita Christine Lagardek berak ere, adierazi duguna esan zuenean: enpresen mozkinen gehikuntza zela inflazioaren arrazoietakoa bat.

¹³ ELA eta Manu Robles-Arangiz Fundazioa (2023): "Europako gobernantza ekonomikoaren markoaren erreforma: austeritate politikak bueltan", Azterketak 47, ELA sindikatua.

¹⁴ Europako Batzordea: Europarako Berreskuratze Plana.

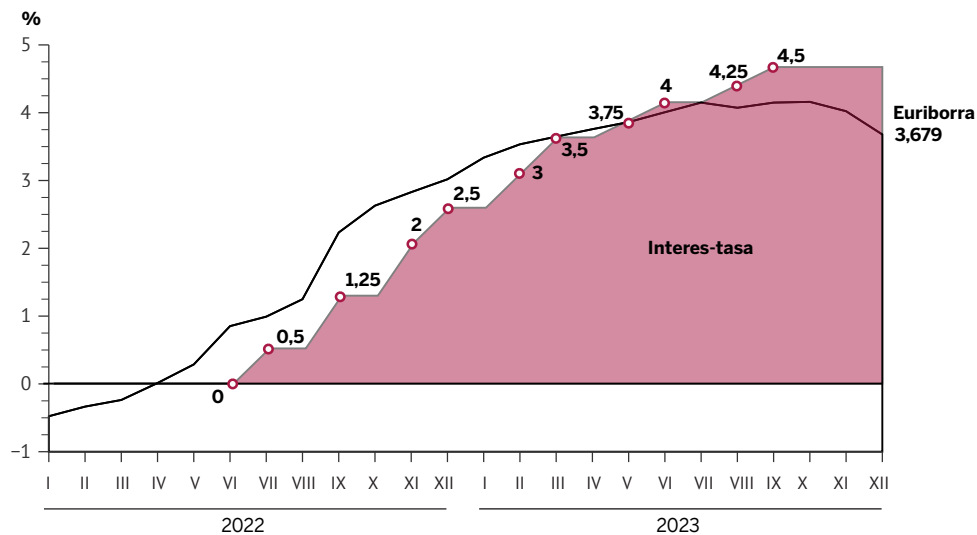
¹⁵ 2023ko abenduan.

Interes-tasen igoerak eragina izan du maila makroekonomikoan zein mikroekonomikoan. Makro mailan, ELGAK munduko zorraren krisiaz ohartarazi zuen. Izan ere, lehen ikusi dugun bezala, Estatuak gastu publikoa handitu dute, zor-maila oso handia den egoera batean. Beraz, interes-tasak igotzeak egungo zorraren zerbitzuaren kostua handitu du, orain maila errekorrean dagoena, eta horrek enpresa zein estatu porrotak eta finantza-kolapsoa ekar ditzake, bereziki Hego Globalean.

Bonuen bilakaerari erreparatzen badiogu, 10 urterako bonuak duela hamarkada bat eta gehiago ikusten ez ziren gailurretara iritsi direla ikusi dezakegu, eta horrek gobernuen interesen gastuak handitzea ekarri du. Espainiako, AEBetako, Italiako eta Erresuma Batuko bonuak %4tik gora kokatu dira 2023an. Estatu espainiarrean, batez besteko jaulkipen tasa %3tik gora itxi da 2023an, eta %3,4ra iritsiko da datozen urteetan. Horrek interesetako gastua BPGren %2,9ra igoko du 2026an, ia 40.000 milioi euro gaur egun¹⁶.

Maila mikroekonomikoari dagokionez, Europako Banku Zentralaren politikak ondorio txarrak izaten ari dira langile-klasearen bizi-baldintzetan. Erakundea interes-tasen igoerarekin hasi zenetik, Euriborra 0,502 puntu negatibotik (2021eko abenduan) %4,16ra igaro da 2023ko urrian, maximoa 2008tik. Igoera horren ondorioz, hipoteka aldakorrak, batez beste, 2.000 euro inguru garestitu dira urtean. Hala ere, egia da euriborra murrizten hasi dela eta 2024an beharazko bidean jarraituko duela aurreikusten da. Tasen igoeraren beste ondorioetako bat da hipoteken sinadurak nabarmen egin duela behera; halaber, familiak zorraren amortizazioa bizkortzen ari dira finantza-kosten gorakadatik babesteko.

8. grafikoa. Euriborraren eta interes tipoen bilakaera 2022 eta 2023 urtean

Iturria: ELAren Azterketa Bulegoak egina, Espainiako Bankuen datuetatik abiatuta

Esan bezala, bankuek egoera aprobeztatu dute eta maileguen kostua handitu egin dute, familiak beren hipotekengatik gehiago ordaintzera itoz. Horren erakusgarri dira Espainiako banku handiek 2023an lortutako mozkin errekorrak¹⁷. Hala ere, ez da gauza bera gertatzen bezeroei dirua bankuan gordetzeagatik eskaintzen dizkieten interesekin. Izan ere, EBZren arabera, Espainiako bankuak dira, irlandarraren eta portugaldarraren atzetik, bezeroei interes gutxien ordaintzen dietenak aurreztutako diruagatik. Euroguneko bankuek Espainiako bankuek baino %70 gehiago ordaintzen dute.

¹⁶ Airef. "Observatorio de deuda. Septiembre de 2023".

¹⁷ Bost bankuen artean (Banco Santander, BBVA, CaixaBank, Sabadell eta Bankinter) 26.000 milioi euro lortu dituzte, 2022an baino %26 gehiago.

6. EUROPAKO GOBERNANTZA EKONOMIKOAREN ESPARRU BERRIA

Lehen ikusi dugun bezala, EBk egoerak behartuta eten zuen IHPa, eta, horrela, Estatuak gastu publikoa handitu eta covid-19aren krisiari aurre egiteko. Hala ere, egoera hori ohiz kanpoko eta aldi baterakoa zen. Lau urtez etenda egon ondoren, Europak erabaki du 2024tik aurrera diziplina fiskala itzuliko zaiela zor publikoa handia duten estatu kideei. Oraingo honetan, pandemian zehar gastu publikoa handitu ondoren, 2008an zorraren krisia jasan zuten hegoaldeko herrialdeez gain, Alemania, Frantzia eta Austria gehitu behar zaizkie, horien zor publikoak BPGren %60 baino gehiago baitira.

6.1. Europako Batzordearen proposamena

Pandemia baino lehen, herrialde gutxi ziren gai EHlren esparrua betetzeko; horregatik, Europako Batzordeak Europako gobernantza ekonomikoaren esparrua erreformatzeko proposamen berri bat aurkeztu zuen 2023ko apirilean. Ezer baino lehen, adierazi beharra dago proposamen horrek hasieratik ez zuela inolako egitura-aldaketarik ekarri, Batasunaren beste politika batzuekin gertatzen den bezala, hala nola Europako funtsekin. Ez zuen Maastrichteko Tratatuaren hausten, diziplina fiskalari eusten zion eta malgutasuna (proposamenaren elementu positiboetako bat) Europako erakundearen kontrol eta baldintzazkotasun handiagoa bihurtzen zuen.

- **Zorra eta defizita:** IHPren erreferentziak berdinak dira oraindik (defizitaren %3 eta BPGren gaineko zorraren %60), nahiz eta estatu kide askok hamarkada bat baino gehiago daramaten bete ezinik. Hala ere, proposamen berria urtez urteko defizitari buruzkoa zen batez ere (hau da, estatuak %3tik beherako defizita izatea), eta zorraren erreferentziak garrantzi handiagoa izango du epe ertainean.
- **Herrialdekako espezifikotasuna:** Esparru berriaren berritasun nagusia plan fiskal eta estruktural nazionalak ziren. %60tik gorako zorra duten herrialdeek lau urterako planak aurkeztu beharko dituzte (beste hiru urtez luzatzeko aukerarekin), defizitaren azpian mantentzea eta zorra beheranzko bidean dagoela bermatzea helburu duten inbertsio eta erreformekin. Plan horiek kontuan hartu behar dituzte Europako Seihiakoaren esparruan herrialde bakoitzeko egindako gomendio espezifikoak.
- **Kontrola eta zehapenak:** Batzordeak eta Kontseiluak onartu beharko dituzte plan horiek, eta urtero ebaluatuko dira, helburuak betetzen ari diren ikusteko. Horretarako, lehen mailako gastu publiko garbia¹⁸ erabiliko da adierazle gisa, eta lehen ikusi dugun gastu-arau gisa funtzionatuko du. Ehuneko bat ezarriko da, eta ehuneko horretatik gora erakundeek ezingo dute beren aurrekontua handitu. Esparru berriak defizitaren %0,5erainoko doikuntzak, zehapen ekonomikoak edo izen onekoak ezartzen ditu planetan ezarritakoa betetzen ez duten herrialdeentzat. Hau da, malgutasun handiagoaren ondorioz, Europako erakundeak kontrol handiagoa dute, betiere zehapenen mehatxuarekin.
- **Inbertsioak eta erreformak:** Proposamenaren beste berezitasunetako bat da plan nazionalak ustezko trantsizio berde, digital eta militarrekin lotutako inbertsioak lehenetsi behar dituztela. Gastu publikoa mugatua izango denez eta EBk arlo horietan inbertsioak bermatzea eskatzen duenez, agerikoa da doikuntza arlo sozialean egin beharko dela.

¹⁸ Kanpoan uzten dira diru-sarreraren, interesen ordainketaren eta langabezia ziklikoaren arloko neurri diskrezionalak.

6.2. Ecofinen akordioa

Proposamena eztabaidan egon zen hilabete luzez, abenduaren 20an Ecofinen (Europar Batasuneko Ekonomia eta Finantza Gaietarako Kontseilua) akordioa lortu zen arte. Negoziazioan bi jarrera zeuden aurrez aurre hainbat gaitan. Alde batetik, Frantziaren eta Italiaren jarrera, arauen aplikazioa malgutzea eta gobernuei trantsizio energetikoan inbertitzeko tartea uztea eskatzen zuten. Bigarrena, belatzak, Alemania buru zela, Bruselak planteatutako sistemaren diskrezionalitatea ukatzen zutenak, non herrialde bakoitzak defizita eta zorra neurria murrizteko bidea jasoko lukeen.

Azkenik, abenduan sinatutako akordioan belatzei kontzesioak egin zitzaizkien eta apirilean aurkeztutako proposamena gogortu zen. Apirileko proposamena herrialde baterako "ibilbide tekniko" espezifikoak formulatzean zetzan. Hala ere, azken akordioak aurretik zegoena gogorazten du, besteak beste, gehiegizko defizitaren prozeduraren aurreko arauari eutsi baitzaie.

Proposamenaren gainean, lau babes-mota sartu ziren negoziazioan, "zorraren murrizketa iraunkorra, eragin kontraziklikoa, arau fiskal horiek kontrolatzeko eta ikuskatzeko sistema errealistagoa eta eraginkorragoa bermatzeko, eta, aldi berean, eremu berdean, digitalean, sozialean eta defentsakoan Europako lehentasunei dagozkien inbertsio publikoak babesteko". Babes horiek betebeharrak batzuk dituzte:

- Alde batetik, defizitari dagokionez, defizita urtean BPGren %0,5 murrizteko betebeharra Gehiegizko Defizitaren Prozeduran dauden herrialdeei (%3tik gorako defizit publikoa) eta prebentziozko besoaren kasuan, hau da, defizitaren %3tik behera daudenei, BPGren %0,4 murriztuko zaie urtean, %1,5era iristeko helburuarekin.
- Zorrari dagokionez, BPGren %60 eta %90 arteko zorra duten herrialdeek %0,5eko murrizketa izango dute urtean, eta %90etik gorako pasiboa duten herrialdeek %1ekoa.

Akordioa lortu ondoren, Europako Parlamentuak eta EBko Kontseiluak formalki onartu beharko dute, maiatzean Europako hauteskunde-kanpaina hasi baino lehen, eta 2024an sartuko da indarrean, 2025eko aurrekontu-plangintzatik aurrera.

6.3. Estatuari eta HEHri eragitea

Gogora dezagun Espainiako Estatuak %109,8ko zor publikoarekin itxi zuela 2023ko hirugarren hiruhilekoa, EHik ezartzen duenaren ia bikoitza; beraz, plan fiskal bat aurkeztu behar duen herrialdeetako bat izango da. Horretarako, kontuan hartu beharko ditu Europako seihilekoko gomendioak. Ildo horretan, Batzordeak gastu publikoa %2,6 igotzeko muga jarri zion, 2024an defizit publikoa %3tik behera murriztu ahal izateko. Gainera, inflazio handiari aurre egiteko energiaren arloan abian jarritako laguntza batzuk ezabatzen hasi dira. Horrek esan nahi du gastu-arauak murrizketa handiak eragingo dituela gizarte-gastuan.

Bruselak ematen dituen eta Madrilen hartzen diren erabakiek eragin zuzena dute HEHn. Batzordeak ezarritako eta Espainiako Kongresuan 2024rako onartutako %2,6ko gastuaren mugak, aldi berean, administrazio publiko guztien gastua mugatzen du, Eusko Jaurlaritzarena eta Nafarroako Gobernuarena barne. Beraz, ehuneko horrek baldintzatuko ditu EAEko eta Nafarroako aurrekontuak 2024rako. Gainera, termino nominalaz hitz egiten ari gara; beraz, inflazioa %2,6tik gorakoa izango balitz, ez litzateke hazkunde errealki egongo. Beraz, murrizketetara itzultzeaz ari gara, eta esperientziak adierazten du murrizketak eremu sozialetan onartuko direla.

Ikus dezakegun moduan, gobernantza-esparru berria ez dago IHPTik oso urrun. Zorpetutako herrialdeak herrialde zorrotzen menpe daude oraindik, eta ziurrena da datozen urteetan ere zorrak kontrol-tresna izaten jarraitzea.

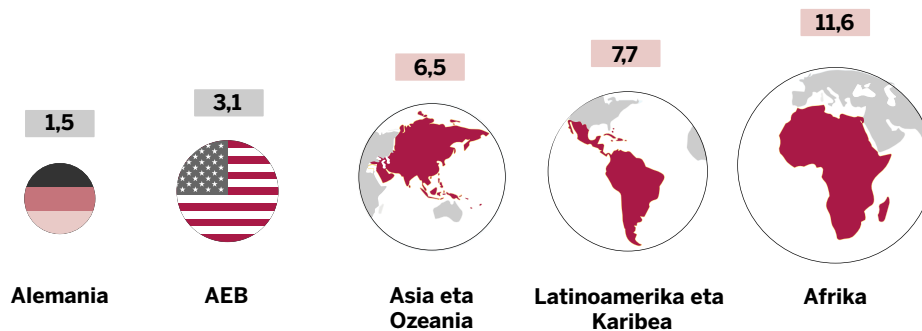
7. KAPITALISMO FINANTZARIOA HEGO GLOBALEAN

Bigarren atalean, joan den mendean hegoaldeko herrialdeetan zor-sistemak izandako funtzionamendua aztertu dugu. Baina aipatu behar da zorra periferia globaleko herrialdeak menderatzeko eta zapaltzeko tresna izaten jarraitu duela herri kolonizatuentzat. Asko dira hego globaleko herrialdeen esperientzia negatiboak. Ezagunenak Argentina, Sri Lanka eta Tunisia dira, baina beste herrialde askok ere mota horretako arazoak izan dituzte.

Hego Globaleko herrialdeek eta, bereziki, diru-sarrera txikiko herrialdeek jasaten dute herrialdeko aberastasunak eta lehengaiak ateratzen dituen finantza-arkitektura koloniala, ipar globalaren eta klase nagusien onurarako. Gainera, adierazi dugun bezala, herrialde horiek kanpoko mailegu garestiagoak eskatzera bultzatzen dira, eta horrek kanpoko krisiaren aurrean ahuldu egiten ditu. Hauentzat mailegua eskatzeko kostua Iparraldeko herrialdeena baino askoz ere handiagoa da, interes-tasak askoz handiagoak baitira.

Pandemian, Nazioarteko Diru Funtsak eta Munduko Bankuak zorraren ordainketaren luzamendu bat onartu zuten, eta horrek arindu egin zuen hegoaldeko herrialdeen egoera. Hala ere, pasiboa itzultzeko eskatzen hasi dira orain. Gainera, esan bezala, interes-tasa altuen egungo egoerak garapen-bidean dauden ekonomiei eragiten die gehien (diru-sarrera txikiko eta zor handiko herrialdeak Afrikan, Asian eta Latinoamerikan). UNCTADen arabera, Afrikako herrialdeek batez beste Estatu Batuetakoek baino lau aldiz tasa altuagoak dituzte, eta Alemaniakoek baino zortzi aldiz altuagoak ere.

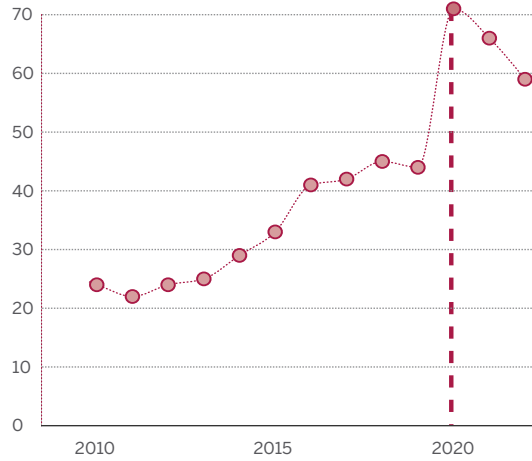
9. grafikoa. Bonuen etekinak (2022-2023)

Iturria: UNCTAD

Aipatu behar da herrialde horietako asko pandemia hasi aurretik baino okerrago daudela, azken bi urteetan haien ekonomiak degradatu direlako eta are zorpetuago daudelako. Zor maila altuei aurre egiten dieten herrialdeen kopuruak nabarmen egin du gora, 2011ko 22 herrialdeetatik 2022ko 59 herrialdeetara. Egoera horretan, Nazioarteko Diru Funtsak adierazi du diru-sarrera txikiko ekonomien erdia inguru zorra ordaintzeko betebeharra ez betetzeko arriskuan dagoela. Izan ere, Ghana, Nigeria, Pakistan, Libano, Egipto, Argentina, Sri Lanka eta duela gutxi Etiopiak arazo larriak dituzte; horietako batzuk ordainketen etenduran ere sartu dira.

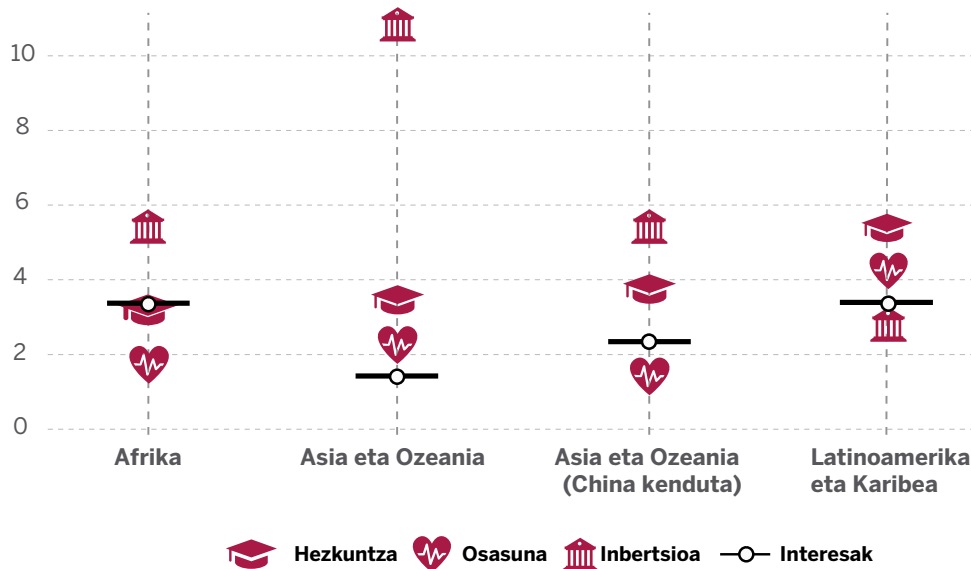
10. grafikoa. BPGren %60tik gorako zor publikoa duten garapen bidean dauden herrialdeen kopurua

Iturria: UNCTAD

Zorra itzultzeak kontu publikoen zati gero eta handiagoa dakar, eta horrek ondorioak ditu oinarrizko zerbitzuetan, hala nola osasunean edo hezkuntzan. Gogora dezagun herrialde horietan partida horiek berez ez zirela nahikoak. Grafikoa ikus daitekeenez, interesetan egindako gastuak garrantzi handia du kontu publikoetan, baita Afrikan, Asian eta Ozeanian ere (Txina alde batera utzita), hezkuntzan eta osasunean egindako inbertsioa baino handiagoa baita.

11. grafikoa. Gastu publikoa interes, hezkuntza, osasun eta inbertsio garbietan, BPGren portzentaje gisa (%) (2019-2021)

Iturria: UNCTAD

Laburbilduz, esan dezakegu etorkizun hurbilean ekonomia emergenteek birfinantzaketari aurre egin diezaioketela, kreditua lortzea are gehiago garestituko duena, eta, ondorioz, austeritate fiskal zorrotza aplikatuko da. Horrek guztiak pobrezia eta desberdintasuna areagotzea ekarriko du.

8. ERRONKA GLOBALAK

Egiatzatu da zorra garrantzi bereziko gaia dela gaur egun, eta are garrantzitsuagoa izango dela panorama geopolitikoan aldaketak gertatzen ari diren egoera batean. Erronka global ugari eta tentsio geopolitiko gero eta handiagoak ditugu aurrean. Aduitu batzuek diotenez, krisi desberdinen aurrean gaude, eta batzuek "polikrisi" deitu diote. Krisi horiek honako hauek osatzen dituzte: ekonomikoa (inflazioa eta atzeraldia); ingurumenekoa (klimatikoa eta pandemia), eta geopolitiko (gerrak eta nazioarteko zatiketak).

Garrantzitsua da agertoki geopolitikoak aipatzea; izan ere, ikusi dugunez, zorra menderatzeko tresna bat da, eta, beraz, garrantzi bereziko gaia da lehia geopolitikoan. Azken urteetan potentzia globalen arteko polarizazioa gertatu da, bi bloketan zatiketa areagotuz. Txina buru duten ekonomia emergenteek orain arte Estatu Batuen esku zegoen botere hegemonikoaren posizioari aurre egin nahi diote. Txina, hainbat hamarkadatan munduko fabrika izan ondoren, munduko potentzia bihurtu da bere garapen ekonomiko, teknologiko eta militarretatik. Zorrari dagokionez, munduko hartzekodun nagusia bihurtu da, horrek suposatzen duenarekin. Egia da Txina bereizi egin dela NDFren eta BMren praktika kolonialetatik; hala ere, egia da, halaber, kanpo-politikan bere interesen alde jarduten duela.

Beraz, esan dezakegu mundu multipolar baterantz mugitzen ari garela, eta BRICS+ delakoen agerpena eta sendotzea horren erakusle da. BRICS+ek (Brasil, Errusia, India, Txina eta Hegoafrika) protagonismo handiagoa lortu nahi dute. Ildo horretan, BRICS+ taldea finkatu den urtea izan daiteke 2023a. Abuztuan, goi-bilera bat egin zuten, eta, bertan, beren ibilbide-orria ezarri zuten. Bertan, bost herrialde berri sartu zituzten, beren proiektua funtsezko eremu geopolitikoetan sendotzeko: Iran, Saudi Arabia, Arabiar Emirri Batuak, Egipto eta Etiopia dira. Horrela, Ekialde Ertaineko hiru energia-ekoizle nagusiekin harreman komertzialak sendotuko dituzte eta Afrikan duten eragin-ahalmena areagotuko dute. Argi dago BRICS+ delakoen sendotzeak ondorio garrantzitsuak izango dituela hego globalean. Hala ere, finantzaketari dagokionez, orain arte Garapenaren Banku berriak ez du ia eraginik izan. Ikusteko dago nolako garapena izango duen etorkizunean.

Mendebaldeari dagokionez, analista batzuek diote¹⁹ aro berri baten aurrean gaudela, non Estatu berriz ere merkatu-ekonomian partaide den, aro neoliberalak atzean utzi duen neokaynesianismo moduko baten aurrean gaude. Kapital-metaketa fase berriak Estatuaren gehiago behar du ekoizpen-sistema kapitalista berrantolatzeke eta baliabideak kapitalak zuzendu behar dituela uste duen lekura bideratzeko. IRA legea²⁰ AEBetan eta Europako funtsak dinamika horretan kokatzen dira.

Kapitalismoaren fase berri honek, zalantzarik gabe, diru-sarrera handiagoak beharko ditu aurkezten diren gastu guztiei aurre egiteko, gastu sozialaz zein gastu militarraz ari gara. Kontua da nondik etorriko diren diru-sarrera horiek, edo, seguruenik, nondik murriztuko diren gastuak.

¹⁹ Emma Agyemang "Big government is back. How will we pay for it?". Financial Times.

²⁰ 2022ko Inflazioa Murrizteko Legea (IRA) AEBko industria-enpresei laguntza handiak ematean datza.

9. ONDORIOAK ETA PROPOSAMENAK

28 orr.

Zorraren inguruko erradiografia osoa egin dugu. Ondoriozta dezakegu zor-sistemak berekin dakarrela baliabide publikoak erabiltzea hartzekodunei ordaintzeko, herritarren oinarriko beharrianak eta eskubi-deak asetzearen kaltetan. Hau da, zor publikoaren krisia, edo, gutxienez, zorpetze publikoaren gorakada handia, aberastasunen transferentziaren engranaje zitala da, kapital-edukitzaileen mesedetan.

Egiturazko doikuntza-planak eta beste austeritate-plan batzuk gerra makina bat dira, eta horien helburua da elkartasun kolektiboko mekanismo guztiak suntsitzea (ondasun komunetatik hasi eta banaketa pensio-sistemaraino), eta giza bizitzaren eremu guztiak merkataritza-logikaren mende jartzea. Estatuak herritarren oinarriko premiei erantzuteko behar diren baliabideak galtzen ditu. Era berean, zorrari esker gutxiengo pribilegiatu batek ondarea modu iraunkorrean handitzeko aukera ematen dioten finantza-errenta batzuk bereganatzen ditu. Azken batean, aberatsenek aberastasuna metatzen dute, desberdintasunak handitu egiten dira, eta batzuen botere handiagoari esker, botere publikoei presio handiagoa egiten zaie politikak egiterakoan.

Europaren kasuan, austeritatea kontrolatzeko eta ezartzeko lana, bai eta erreforma antipopularrak ere, Europar Batasunean bertan garatzen dira, Europako Batzordearen esanetara, gaur egun, Europako Seihi-lekoaren bidez. Europar Batasuna kapitalaren Europa defendatzeko sortu zen, eta, alde horretatik, zeregin garrantzitsua izan du gobernantza neoliberalak finkatzeko orduan. Era berean, iparraldeko herrialdeei mesede egiten dien erakundea da, Europako hegoaldeko herrialdeen kaltetan; izan ere, EB sortu zenetik, iparraldearen eta hegoaldearen arteko aldeak areagotu egin dira. Euroguneko herrialdeetako zorraren igoera desberdina produkzio-mailan iparraldearen eta hegoaldearen arteko aldeek eragiten dute, eta alde horiek, moneta bakarra sortzearekin lortu nahi zenaren kontrara, handitu egin ziren zorraren eskutik.

Argi dago arazo sistemiko eta global baten aurrean gaudela. Beraz, zorraren arazoari amaiera emateko, sistema errotik berregituratu behar da. Eta, horregatik, beharrezkoa da Europar Batasunak, Nazioarteko Diru Funtzak eta Munduko Bankuak ezarritako logika haustea. Aldaketa-prozesu horretan, lehen urrats gisa, honako gai hauek proposatzen ditugu:

Zor publikoaren auditoria, ilegitimoak ez diren zor publikoen aurka alde bakarreko neurriak hartzeko tresna gisa

Lehenik eta behin, adierazi behar da helburua ez dela zorra jasangarri bihurtzea, kontua da estatuen tresnak herri-gehiengoan zerbitzura jartzea. Horregatik, ezer baino lehen, finantza-erakunde pribatuak eta kapital-metaketa pribatua indartzeko hartu den zor publikoa zilegi denik ukatu egin behar da, eta aurrekontu-orekaren printzipioa baztertu behar da.

Zentzu horretan, zorraren herritarren auditoria egin behar da, zor publikoaren zamaren aurkako aldebakarreko neurriak argudiatzeko eta herritarren babesa lortzeko, ordainketak etetetik berregituraketara edo arbuizatzen. Zorraren kontuak argitara atera behar dira, azterketa publikoa eginez, eta kontrol demokratikoaren arabera azterketa batek zehaztu behar du zein zor ez diren itzuli behar. Printzipio-arazo bategatik, ez dira ordaindu behar zor gorrotagarri, ez-legitimo, legez kanpokotzat edo jasanezintzat jotzen direnak (Batzordeak Greziaren zor publikoari buruz egindako definizioen arabera). Gainera, funtsezkoa da etorkizunean zorpetze mota horri galga bat jartzea.

Zorraren zenbatekoa errotik murrizteko beharra ez da soilik altxor publikoari interesak ordaintzeak dakarren zama astunaren ondorio, baizik eta erakunde transnazionalak beren ordainketa-betebeharretara egokitzeko ezarritako austeritate-politikek eragin latzak izan ohi dituztelako herrialde zordunentzat. Doikuntza-politika horien indarraldia berehala geldiarazi behar du programa aurrerakoi bat proposatu nahi duen ezkerreko edozein gobernu. Litekeena da hartzekodunei aurre egin eta austeritateari amaiera eman nahi dion gobernu aurrerakoi bat boterera iristea merkatuko zurrumbilo handiko testuinguru batean, Grezian 2015ean gertatu zen bezala. Testuinguru horretan, kapitalen kontrolaren beharra berehalakoa da herrial-

detik kanpora doazen kapitalen ihesaldi masiboa saihesteko (berehalako interesen alde egiten duten edo gobernu aurrerakoiaren ahaleginak saboteatu nahi dituzten kapitalisten aldetik), eta ezegonkortasuna eta bankuen hondoratzea saihesten laguntzeko.

Zor publikoak baliogabetzen direnean, titulu publikoetan inbertitu duten aurreztaile txikiak babestuko dira, bai eta kudeaketa-erakundeek edo -erakundeek horrelako tituluetan jarritako gizarte-kotizazioen zati bat (erretiroa, langabezia, gaixotasuna, familia) ikusi duten soldatapekoak eta erretiratuak ere. Bestalde, ezkerreko gobernuak zorraren auditorian sartu beharko dituzte beren estatuek beste nazio batzuekiko dituzten kredituak. Legez kontrakotzat, gorrotagarritzat eta/edo sostengaezintzat jotzen direnak baliogabetu egin beharko dira.

Familien eta pertsona kalteberenen zorra murriztea

Zorraz hitz egiten denean, begirada zor publikoan jartzen da, eta ahaztu egiten da zor pribatuak duen garrantzia. Hala ere, familien zorrari buruzko neurriak hartzea ere beharrezkoa da. Zentzu horretan, zor pribatua murrizteko programa bat aplikatu beharko da, enpleguaren, soldaten, zerbitzu publikoen eta abarren aurkako eraso neoliberalaren ondorioz bolumena asko handitu zaien gizabanakoen edo familien zorrak murriztuz edo baliogabetuz.

Kapital-zergen bilketa nabarmen handitzen duen zerga-erreforma

Defizitak eta zorrak zerikusi handiagoa dute diru-sarrera ez-finantzarioen batez besteko maila baxuarekin, gehiegizko gastuarekin baino. Zerga-erreforma eta gastu-politiken ebaluazio sistematikoa dira aurrekontuen aritmetika aldatzeko bi tresna nagusiak. Horregatik, ELAk beharrezko jotzen du erreforma fiskala, enpresen irabaziengatik, aberastasunagatik eta errenta handiengatik ordaindu beharreko zergak nabarmen igoko dituena.

Lehenik eta behin, beharrezkoa da zerga-sistema nazioarte mailan aldatzea. Besteak beste, sozietateen gaineko zergaren gutxieneko tasa efektiboa ezarri beharko litzateke, baita paradisu fiskalak ezabatu ere.

Hego Euskal Herriaren kasuan, presio fiskala Europar Batasuneko batez bestekoa baino askoz ere txikiagoa da, ELAk fiskalitateari buruz egindako txostenetan ikus daitekeenez²¹. Horren arrazoia da soldatatz kanpoko errentetan iruzur fiskala dagoela, eta errenta handiek, enpresek eta kapitalak ordaintzen dituzten zergak murriztu egin direla azken hamarkadetan onartutako zerga-erreformetan. Horregatik, zergen egiturak goitik behera berrikusi eta aldatu behar dira, enpresen interesak eta errenta altuenak bultzatzeko diseinatuta baitaude. Ez da gizarte-justiziarik izango bidezko zerga-sistematik gabe, hau da, justizia fiskala aberastasunaren birbanaketatik eta zerbitzu publikoak bermatzeko diru-bilketa nahikotik abiatu behar da. Horregatik, zor horren ordainketari aurre egin ahal izateko, etorkizunean murrizketarik aplikatu gabe, beharrezkoa da erreforma fiskala egitea.

Erreforma horretan hainbat kontu jorratu behar dira, eta ELAk askotan proposatu ditu neurri zehatzak diru-sarrera publikoak handitzeko. Besteak beste:

- PFEZ progresiboagoa. Zerga-tasak igotzea eta eskala aldatzea, gehieneko tasa marjinala % 60ra eramanez. Kapitalaren tarifa espezifikoa kentzea. BGAEaren tributazioa eta pentsio-planak aldatzea.
- Sozietateen gaineko zergaren igoera. Mozkinen gaineko %25eko gutxieneko tasa efektiboa ezartzea, kenkari eta pizgarri fiskalak ezabatzea. 2023ko aitorpenean errekargu berezia ezartzea egoera aprobetxatu duten enpresentzat

²¹ELA eta Manu Robles-Arangiz Fundazioa (2022): "ELAren proposamenak fiskalitate justu baterako", Azkerketak 44, ELA sindikatua.

- Ondarearen, aberastasunaren eta fortuna handien gaineko zerga. Berriazko errekaru bat ezartzea, progresiboa eta %1 eta %10 artekoa.
- Zerga-iruzurraren aurka borrokatzeko zuzkidura handitzea.

EBZaren ustezko independentzia ezabatzea

Europako Banku Zentrala politika publikoen zerbitzura jartzea, haren ustezko independentzia, inflazioaren kontrolean oinarritutako helburuak (kalitatezko enplegua eta gizarte-babesa izan behar dira lehentasuna) eta erakundeek zorpekoetara edo zuzeneko maileguetara jotzeko debekua ezabatuz.

Banku publikoa eta aseguruak sortzea

Funtsezko gaietako bat bankuen eta aseguruaren sektorea sozializatzea da, pertsonentzako zerbitzu publiko bihurtzeko. Helburu hori lortzeko baldintza banku nagusien jabetza publikoa da; izan ere, banku horiek gizartearen erantzukizun eta kontrol demokratikoa izan behar dute, gehiengo sozialen beharrak asetzeko, eta ez gutxi batzuen onura.

Beste neurri batzuk

Jakina, aipatutako neurriak beste neurri batzuen osagarri izan behar dira, eta EAEko eta Nafarroako ekonomia-erlaketaren eraldaketa ekosoziala izan behar dute helburu:

- Langileen baldintza materialak hobetzeko borroka sindikala, soldata-hobekuntzen eta enplegu baldintza duinen bidez. Ildo horretan, lanaldia murriztu behar da enplegua banatzeko.
- Ezinbestekoa da erretiro eta sorospen sistemak hobetzea eta gizon eta emakumeen arteko berdintasuna benetan gauzatzearen aldeko apustu irmoa.
- Energia sektorea desjabetzea eta ekoizpen bitartekoaren kontrol soziala, merkatutik gero eta jarduera gehiago kentzeko.
- Sektore publikoaren pribatizazio erreformei atzera eragitea. Gizarte zerbitzuak indartzea eta horrek desmerkantilizazio prozesuan laguntzea, herritarrek beren osasun- eta hezkuntza-beharrak asetzeko.
- Ekonomia biziraupen-ekonomietara berrantolatzea, hau da, zaintzak eta bizitzaren iraunkortasuna erdigunean jartzen dituzten ekonomietara eta oso feminizatuta dauden zainketa-lanen banaketara.
- Horrekin guztiarekin batera, kontsumo materiala eta energetikoa uzkurtu behar dira, muga ekologikoen barruan justizia globaleko irizpideekin sartu arte, ekonomia zirkularra artikulatuz eta tokikoaren aldeko apustua eginez.

Azken batean, neurri horiek trantsizio sozial, ekologiko eta politikoko plan zabal batean txertatu nahi dira, sistema kapitalista suntsitzailatik ateratzeko helburuarekin. Zor- sistema osoaren aurkako borroka inoiz baino beharrezkoagoa da, planetaren hegoaldean eta iparraldean; zapalkuntza eta esplotazio mota guztietatik askatutako mundu baten aldeko borroka askoz zabalagoan kokatzen da.

